

విషయసూచిక .

1. ఆంధ్రసాహిత్యపరివర్పించమవాష్టికసభావృత్తాంతము.	...	1- 16
2. పరిశుత్సభావిషయక పద్యములు.	}	...
3. చంపూరమాయణము	...	17- 24
ఋగ్వేదికవి వేరికిటాచువతికవి.		
4. పరివత్తుస్థకభాండాగారము	...	25- 32
5. రాక్షసనామసంవత్సర కార్యనివేదనము	...	1- 16

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు

ఆ 1916 సం॥ ది 22-28 ఏప్రిల్ తేదీలందు గుంటూరులో ఏ. ఇ. యల్. యం. కళాశాలాభివనమున జరిగిన యైదవ పరిషత్సభావృత్తాంతము.

అంధ్ర సాహిత్య పరిషత్సభకై పలుకాపులయండి ఎచ్చుచుండెడు భాషాభిమానులను ఆహ్వానసంఘమువారు పలువురు స్వేచ్ఛానేవకులతో రైలు ప్టీవనున కెదురుచు స్వాగతమిచ్చి పోడ్తెచ్చి, యతిథినత్కారములం గావించిరి. భాషకు విద్యావంతులు విద్యాభివృద్ధి నున్నతపాఠశాలయు, గళాలయు నిలువనీడలై యుండుట యెల్లవారికి దెలిసిన సంగతియై తదనుగుణముగ గుంటూరుపుర విద్యాధికులు, విద్యాధికులు, బసు హైస్కూలువారు, ఏ. ఇ. యల్. యమ్ కళాశాలవారు నీ భాషాసభకు నాథులైరి. హైస్కూలు సభ్యుల కన్న పూర్ణ శాలయైనది. కలాశాలోపరిభాగము సర్తనశాలయైనది. ఆగినములలో నలుతల్ల నుండి వచ్చిన సభ్యులచే బురవీధుల సందడి మెండయ్యెను సభాభివనము క్రిక్కిరిసినది.

గుంటూరుపుర వాస్తవ్యులు, న్యాయవాదులు, న్యాయాధికారులు, ధర్మాధికారులు నశేషము విచ్చేసిరి. మఱియు చితర స్థలములనుండి—

1. శ్రీరాజామంత్రిపెగడ భుజంగరావు బహదరుగారు — అగ్రాసనాధిపతులు (వెల్ల, లక్కవరము, ఎప్పేటుల) జమీందారులు, ఏలూరు.
2. దివాన్ బహదరు, ఆరెగెల్ వి. రామభద్రనాయకుగారు—మధురజిల్లా వడగల్ దొడ్డిప్పనాయక్క గారు జమీందారులు.
3. గుమ్మడూరు వేంకటరామరావుగారు, ఎం.ఏ., చెన్నపురి.
4. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు, ,,
5. వేమవరపు రామదాసు గుంటూరు, బి.ఏ., బి.ఎల్., ,,
6. చదలవాడ సుబ్బరామశాస్త్రిగారు, ,,
7. దండిగుంట సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, ,,
8. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, ఎం.ఏ., ,,

9. పాటిబండ్ల వేంకటరమణయ్యపంతులుగారు, బెజవాడ.
 10. శేకుమ్మ అచ్యుతగావుగారు, గి.వ., యల్.టి, బందరు.
 11. యస్ టి - వగదావారుగారు, విజయనగరము.
 12. శోరి సుబ్రహ్మణ్యగార్లు, కెనాలి.
 13. శేరి కాశీనాథగార్లు, విజయనగరము
 14. పురాణపండ్ల మల్లయ్యగార్లు, సిరాపురము
 15. -న్నభట్ల గానుమ్మగార్లు, గి., బాపట్ల
 16. చిలుకూరి నారాయణగార్లు ఎం., శ్రీకాకుళము
 17. పవనంబి -పాడిశెట్లగారు, కడప
 18. దివాకర్ల తిరుపతి శ్రీగారు, కాకినాడ.
 19. శివప్రసాద గిరిశెట్లగారు
 20. శివప్రసాద వీరభట్ల గారు, హైదరాబాదు.

మఱియు శ్రీకులు ససిద్ధతిపులు, పండితులు, భాషాభిమానులు, విద్యాధికులు విచ్చేసియుండిరి

ది 22 వ శేరి, మధ్యాహ్నము 12 గ టుకు బ్ర శ్రీ॥ పండితకాశీకృష్ణాచార్యులవారి సంగ, ప్రసాదనతో సభ ప్రారంభమైనది. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులగు మ. గా కొండ వేంకటయ్యపంతులుగారు సభ్యులకు సహజమృదువాధ్వారా సాగరతమిచ్చి దాగొకచి వాగముగ శ్రీ ఆహ్వాన బ్రకరించి యున్నారము ముట్ల శ్రీరామమూర్తిగారి భుజగరాపుటబద్ధరువారు సభాధ్యక్షులైనను బాధ్యతలు ఆంధ్రము శ్రీ పయనగిరిము రాజువారు, రామనాథులరాజువారు, అనేకాంధీక వారు, రాజుల రాజుగారు, కాశహస్తి రాజుగారు, గా మ. గానుగారు గామారాని గాను, ఎం.నీ, సో హెరోల్లు స్ట్రెట్టడొంగారు కెనాలి పంతులు మహాశయులు తామసభకు గార్యాం తరములనే రాజుల మైలిమి' ము నిష్ఠియుముగ ఆప్రవచనముగ సభ జరగుగాక యనయు వ్రాసిన యుక్తిముగ తగ్గిత్రవార్తలు జరుగనినవి అవ్వల సగ్రాస నాధికారులు ప్రారంభోదన్యాసముం గావించి. దాగో నాంద్రభాషయొక్క ప్రణాళికను గొంచము విమర్శించిరి. గావికాలాభివృద్ధికై కొన్ని మార్గములం జూపిరి. సభ వారెల్ల నాయుపన్యాసముం గొనియాడిరి అనా డీక్షిందివ్యాసములు క్రమముగ జరుపగబడినవి

1. నన్నయభట్టచక్ర బూర్వకాలము, ఎదిలి సెంగుభాష స్వరూపము
జయంతి రామయ్య సంపుటగారు, బి. ఏ. , ఎల్.
2. ఆంధ్రవిఘంటు - గ్లాణసభత-నేదము కేంకటరాయరాస్త్రిగారు.
3. ఆధునికాంధ్రసాహిత్యము - ఎం. ల్లి సుబ్రహ్మణ్యరాస్త్రి
గారు.
4. పింగళి సార కవిత్వము-వంశపురము కృష్ణమాచార్యగారు,
బి. ఏ. , ఎల్.
5. నన్నయభట్ట ప్రముఖాంధ్రగ్రామాలము - చిరుగూడ నారాయణ
రావుగారు, ఎల్.

బ్రహ్మశ్రీ శివరామయ్యరాస్త్రిగారు, వసుచక్రమునకు ఎదురుములను
వచనములను మహావారాహముగ ఎదిలి గ్రామమునకు పరిశీలన
హిత్యములయందలి ప్రశ్నానిమనాన కృత్యమును సభిచాన - బి. యోగ గవా
నోలలాడించిరి వీరిమహారూప జగన్నాథముగారు హస్తా యము శ్రీ తిరేయుడు
దండ్రాగారిని గాటు. ఆంధ్రభో ఉపసంజేనడం శ్రీ గానందగజగతి మహా
రాగారిని గొప్పపద్యములం జరివి గొరియముహాగా నాం విద్యావనితి
వరిత్రము జ్ఞాపకం నచ్చిరి

మలనాటియుదయము, గాంధీ స్వామి భాషాని రాక్షససంప
త్సర కార్యనిర్వహణము సభ్యులను చూడము బహినిని లనంవస్థిమునం
జేయవలసిన పని.

రు 2,000-0-0 పోషకులను, 2,000-0-0 యాన, వసభ్యులు సాధా
రణసభ్యులవలన, రు 400 పత్రిక వలన, రు 5,000 నిధులు రాష్ట్రమునకు విగా
ళము, 500 గ్రంథప్రకటములకు పాగా, 600 పుస్తక విక్రయములను
ముత్తము రు 10,000-0-0 వచ్చుచే, యద్యోగము కేరములక్రొంద రు 1,400,
పండితుల ప్రయాణవ్యయములు 200, అద్దక్రింద 100, కాగితములు కలములు
మొదలైన వానిక్రొంద రు 200, బల్లలు. గువా మొదలైనవా క్రింద రు 100
పుస్తకభాండాగారముక్రింద 700, సభ్యులను జండాదారులను శీర్షుట్టనర్యట
నముచేయు నుద్యోగుల తములక్రింద 100, పత్రికక్రింద 1,000, నిధుంటునకు
5,000, భారతపర్వ ప్రకటనములకు 1,000, ఇతరగ్రంథప్రకటములకు 100, చిల్లర
వ్యయములక్రింద 500, (రు 11,750-0-0) వ్యయముచేయవలయునని మదింపు

చేయఁబడింది ఇద్దఱు యావజ్జీవసభ్యులు కిరి గురు సాధారణసభ్యులును గ్రొత్తి గాఁ జేరిరి. మ॥ గౌ॥ పానుగం? రామారాయణంగారు, ఎం.ఎ., నలనామ సంవత్సరమునకు పరిషదధ్యక్షులుగా సభవారిచే గోరుకొనఁబడిరి ౧॥ బ॥ ము ట్నూరి ఆదివారాణ్యంగారు, ఆకొండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు, శోంఠి భ ద్రాద్రిరామశాస్త్రిగారు, గురుజూడ సేంకటప్పరావుపంతులుగారు స్వర్గస్థులగు టచే నాంధ్రభాషకు లోకమునకుఁ గలిగిన నష్టముఁ గూర్చి సభవారి విచారముం దెల్పు నొకతీర్మానము గావించఁబడినది

మైసూరుగాఢ్యము లో నాంధ్రులు పెక్కురుండుటం బట్టియు నాంధ్రము నకును గన్నడమునకు నుత్పత్తిత్వమైన భాషావిషయమునకు సమీపసంబంధ ముండుటచేతను మైసూరు నుత్పత్తినిశ్వవిద్యాలయమున నాంధ్రమును గూడఁ బరిశీలనభావలతో జేర్చవలయునని మైసూరుప్రభుత్వమువారిని గోరుటయును, ఎం.ఎ. సరీక్ష కాంధ్రము విద్యార్థులను శిక్షించుటకర్త గలిగినట్లు పరిగణించఁ బడిన కళాశాల విశ్వవిద్యాలయమున కప్పుకొనఁబడినను సోపానమునకు ఆ పరీక్షకు వచ్చువిద్యార్థులను బోక్షించుటకై డి.ఎ.యేర్పాటులను జయుటకై జెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయం భ వారిని గోరుటయు నొకతీర్మానము కావించఁ బడినది.

అనాఁడు మధ్యాహ్నము 1 గంటకు ఒకవర్సభ మరలఁ బ్రారంభమైనది, అగ్రాసనాధిపతులు వచ్చుటతో నాంధ్రకాల పరిషదులునున్నది శంకించి వారు వచ్చునటకు సుపాబుక్కి గాకటామగాయ్యపంతులుగారిని దత్తులసభా పతిగా గోరుకొనిరి. అపుడేవ్యాసములు డరువంబడినవి

1 ఆముక్తిమాల్యపను గచించినది కృష్ణదేవరాయ లగునాకాదా?

శ్రీకోటిగిరి పండితునిష్టారాధ, బహుగౌరవ (గంపలగూడము కుమారిరాజుగారు)

2 విద్యాప్రవృత్తి-కట్టమంచి రామలంగారెడ్డిగారు, ఎం.ఎ., (మైసూరు)

3. భాషాత్పత్తి-భాషావర్గములలో నాంధ్రభాష దేనిలో జేరినది.

కి సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు. (బెంగుళూరు)

4. సంస్కృతాంధ్రవ్యాకరణముల పరిష్కరసంబంధము.

ఆకొండి వే.కటశాస్త్రిగారు, విజయనగరము.

ఆంధ్రనాహిత్యపరిషత్తు

ఆంధ్రశబ్దశాస్త్రవశ్యకత—మానవల్లి గామకృష్ణకవిగారు ఎం.ఎ.,

6. బాలవ్యాకరణ సులక్షణసారముల విమర్శ ము.

వర్ణుల చిహ్నీకామనాగిమ గ్రంథిగారు విజయనగరము

7. ఆంధ్రనాటకములు—బలిజేట్టి లక్ష్మకంఠకవిగారు, గుంటూరు

గంపలగూడెము కుమారరాజుగారు పరిశ్రమచేసి వివాహముల
శ్రీధరలో వచ్చుటకు వలనుపడక వారియొక్కయు నవధానములు గుంటూరు
వేంకటరమణాచార్యులుగారిచే బంపించబడి చిరి. ము|| గామగిగారు
రాలేదు. వారు సంపదవ్యాసముల ప్రొత్తిపల్లి సూరిగారిచే చదివి చిరి

[బ|| శ్రీ|| వో సుబ్రహ్మణ్యగోస్తిగారు, (వెనాలిసాగ్రహ్మణ్య) గారి
పాఠ్యములు) [బ|| శ్రీ|| పేరి కాశీనాథ గోస్తిగారు, (విజయనగరము కంఠి
తులు) మొదలగునాగు సంస్కృతాంధ్రములు, గల సంబంధములగు ముచ్చ
శ్రీంచును సభ నాశీకరించి [బ|| శ్రీ|| కాశీకృష్ణాచార్యులుగారు, (నాగర్జు
తిరుపతిగోస్తిగారు, పురపురగవీర్యులు, ముగిగూడ నాగపరేశ్వరగోస్తి
గారు (సికంద్రాబాదు) క్రొత్తపల్లి సూరిగారియ్యగారు (అలూరు) చివులు
వేంకటాచలగోస్తిగారును (సికంద్రాబాదు) గోస్తి పరిశ్రమలచేసి వ్యవధి
చాలక కి వి శేషాచార్యులుగారు (దెడవాడి) గారు, పరిశ్రమలచే మివలీగారు.
పురాణము సూరిగోస్తి గారు, గారు (బంపరు) ఆంధ్రనాటకములగుగోస్తి
తాముచేయున్న యన్నము విషయము గ్రంథ ముచ్చగించిరి

కడపట నగ్రానాథిపతి గుంసం శర వాప్తిముగల పద్యములు గల
గ్రంథముగ నుడిచిరి. అన నెరుము పరిషత్తు రిగోస్తిహాసభాధ్యక్షులగు
ము|| జయంతి గామయ్యసంతులుగారు, ప్రసయ గోస్తి యగ్రానాథిపతి
మగీకరించి సభాధ్యక్షుడగు లింగయ్య చివ సభాసభులకును, సభ్యులకును
వారికి సమస్తసమయముల సర్వ యోగంబును గుంటూరుపొరులకును, స్వీ
చ్ఛాసేవకులకును సభాసభకు గాన భవనము సిచ్చిన ఏ థ యల్ యము,
కళాశాలాధికారులకును వంగుముల నర్పించిరి

ఈసభ రెండుదినముల ప్రింగములు నుండుననే రెండు పడబడినది.

మధురమండలములోని వడిగ్గై గొడ్డెనాయకగారి జమీందారులు
చివాక బహదరు గా|| వి రామభద్రనాయకగారు పరిషత్సభను రాజోపువల్పు
రము మధురకావ్యసము చేయవలయునని విచ్చేసిరి. మఱియు గడపపొరులు

తమపుంగున కావ్యోపనిషత్తునని నిశ్చయించుచు బ్ర|| శ్రీ|| జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారి బంపియండి ఆ గ్రంథముగ నోడగల్గు పొగుల యాహ్వానము వచ్చింది. అప్పుడు సర్వోపసమృత్తిముగ రాగోపు సభ కడన గోను దాని పై సభ మధుర్యోను జరిగుటకు నిశ్చయించబడింది.

ఇటువంటి కీర్తనలు పదివిధములును వ్యాసములును బరివర్తనత్రిక యంకర గ్రంథములముగ బ్రకంబము.

అనేకపండితుల కీర్తనలు (రాగోపసభ) ప్రయాణవ్యయము లియ్యబడినవి.

స్వాగత్యోపన్యాసము.

(ఆహ్వానంఘాభ్యుతిలు చరిచినది)

వహజములాగా!

ఇది యెంతయును మహాగ్రంథమునకు ప్రయాణములుచేసి యెంతయు బడలికగా గోల్చి యుంధ్రసాహిత్య పరివర్తనమునకు నోత్సవమును జయప్రదముగ నాగించుచున్నది. ఇది యీ యాంధ్రగ్రామభీమానమును వెల్లడించినది. తమ కల్పరికను గొప్ప పుస్తకములను పంపింపి యాదరించుచున్నది. ఇది పురివారి పామును పంపి సంతోషము వారిపక్షమును న్నాపియ, గార్విక పుగనాగిం గొన గున్నాడు. ఇది ముగిసినప్పుడు యందు చేత నెండినదిమీన గొన యందు సహజశీలము సంసంగు బల్లగా నిగుడు దొంగిచి కడలిగట్టు శీకరవాహులముల గుమరతపోలెనాలు కెడి యెండను సోకనీయక మండి నెవియ పున చల్లలును సమకూర్చు కాకినాడలో నంతకు మున్నేన సమాగత హామీ సువస్థము సగి ౧ కాల ముష్ణమును దక్కనగము శితి నను గలిగి శిశ్నోద్ధృతుల కాలగమణము మాత్రము ప్రువప్రాంతముల నకుకొందుమిల ప్రభావంబు తనప్రచండకీర్ణముల బ్రసరించుచుండుటచేత ది దిప్రవర్థమాన మగుపష్ట మీదినములలో దుస్సహ మగుచుండ నేడు గుంటూరుపురమాన పూర్తి గొందుశ్రమల నవయింపదగిన శోకర్యముల సమకూర్చబాలమిక మమ్ము మన్నింప వేడుచున్నారము. ఎట్టినుఖ

ములు గల్పింపలేకపోయినను నిర్మలగాఢానురాగపూరితం బగుస్వాగతంబున మాత్రము మే మివ్వరికి వేనుగీయువారిము గామగి మనః చేయుచున్నాను

ఆంధ్రులపూర్వ చారిత్రమున నీకుం బయి ప్రసిద్ధిగాంచినదిగా నుంకి నేటికి నొకొంట ప్రామాఖ్యముగా వహించియే యున్నది. ఇందు మొక్కెల్లరకును విశదమే అలనాడు గొప్పలు ప్త విద్యాభ్యాస మగుత్తాపము కృష్ణానదీతీరము సచ్చకి గాదాపు నదికినుం బయిన నున యమగావళిలో నున్నది ఈప్రాంతమునది చాలచరిత్రముగలది. ఇది శివుని గానాశలమునందసమానప్రాధ్నతయ బ్రకటింపబడినది. అందు నీటి గుండా ముగ్ధవర్తుల చేత బ్రవిష్టంబున బ్రవీణ ప్రధానమైన గుండా గానములు ప్రదర్శింపబడి నేటికిని ప్రతిదినమున గుండాగారిని గుండాగారిని ఆంధ్రభాషా పోషకులను విజయగంగానాద్య చక్రవర్తులు గా ప్రసిద్ధిగాంచిన శ్రీకృష్ణదేవరాయ గారికియనుగ్రహముగా గానము చేయించిన శ్రీయమగనామగి దేవా గుండాగారి రావణి గుండాగారి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు గి విజయనామగి పేర్కొనుచు స్థాపించి శిల్పాభి ముఖమున వున్నది. ఇచట బూడిదగును. మఱియు నీదొరతనమునా పరిపాలనలో నీదేశవాసులు జేస్తున్నమున్ను కొలదికాలమునకుఁ బూర్వము దీనికింతకును దేశనాయకుఁడుగ నుండి వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయని ప్రతిమ చెక్కిరి దేవాగారియనుగ్రహాల గాగింపించును.

ఈ యమరావళికి సహావము నున్న శాస్త్రకలక మనుప్రసిద్ధనామము గల భరిణికోట సుప్రసిద్ధంబగునాధికములకు గాఢభానిగా పుండెను అందుండియే యాంధ్రగాఢము వింధ్యక్షిణదేశము నాగిరిమిగిని గొప్పరాజ్యమును స్థాపించిరి చంద్రగుప్తుని కాలమునకు భరితవత్సమున నందిరిగవచ్చిన మెగాస్తనీసుని గాయబారి భరితఖండమున నపు కేప్పడియున్న రాజ్యములలో మగధరాజ్యమునకుఁ బిన్నట నాగిరాజ్యము ద్వితీయ మగుబలిపరాజ్యముగ పివరించెను. ఆయాంధ్రరాజ్యము కేలుమండిన గాఢ మహార్యవంశ మంతరించిన పిమ్మట గొంతకాలమునకు మగధరాజ్యము సహితము పతనమగుచు పాటలీవుతిమున సామ్రాజ్యమును వహించి రమారమి నమ్మలునవత్సరము లేక చక్రవర్తిముగఁ బరిపాలన మొనర్చిరి.

ఈ మండలమున బళ్ళిమభాగ మగు సల్మాన దేశము కాకతీయరాజులకు సమకాలికులైన హరిహయవంశము లాకమించుచు గాజ్యముచేసిరి. ఆవంశము

లలోఁ బ్రతాపవంతు లగు బ్రహ్మనాయఁడు బాలనాయఁడు నాయకుఁగాలు మొదలువారి యుద్ధచరిత్రనే ఎల్లవీరుల చరిత్రమునంగు నుహాకవి శ్రీనాథుఁడు పాగల్బ గమున వివరించెను.

ఇచ్చటికి నిండమించుకొని నాల్గు శతముల దూరమునఁ గన్పట్టుచు ధరార మణికి నీలమణి మేఘలయు లోతె గాల్లు పరివ్రతసంక్తిగో కొక గండపైచి దిగ్గ మొక్కటిగ ఇద్దఱులుచేసి యా పాంఠము మాత్రమే గాక వేదేశమును గూడ నాడిమింపఁ జేసిన భువనము చేరి గండపి - కి గాఢుల చరిత్రము సుస్పష్టమే లోకప్రసిద్ధి గావించి క్రీ.పూ.కాల గుంహస్థాననాటికొద్దపాస మగు మంగళ శతకము ముదికాపుగ ముగ్రమముఁ గన్పట్టుకొని శిలాశాసనములన గణాంతికములగు సేనల చక్రవర్తి కాన గొల్పెనును, విద్యా శాసనములను బ్రహ్మ స్త్రీల - కి గాఢ లుగముల గాక యగ్రహారమును దాముకొని పాత్రాయ బయ్యుచేతఁ గూడఁగము మన దేశమున గొల్పెనని గాఢచరిత్రపై గృహము శిల్పములగుచుండె నని తెలియవచ్చుచున్నది

మఱి గూడ 106 గావీమ పూర్వకాలము సుస్పష్టమగు మహాకవులకుఁ బుట్టి పుట్టునైనను తెలుఁడు గున్నది కవిబ్రహ్మ యని పేరుగాంచిన కవి-సామయూ మహాకవియగు రవిమండి ప్రాశస్త్యము నెల్లగుమండలము కలఁగించి మహాకవియగు నీతియు పద్యభివ్యసమును మాగుండుచుండే పండియుండవచ్చునని తెలుఁడు వాఘాత్యులు మొదట నీ సందేహముగోస నెల్ల గావగోడ కవుల యిది; లెక నీ తి నిర్వచనోత్తర రామాయణము ⁶ “నానికి తాబీరము గుండు పరిభ్రం”, మంత్రభాస్కరు మత్స్య మహానీలచి” యని గావగోడ గుండు భునిగాఁ బ్రస్తుతించెను. మఱియును రాటండియును—

“మద్దనక య సన్తాప్యకామగోత్రమహితండు భాస్కరమంత్ర తనయుఁ

క్షన్మమా బాంతియసములు కేతన మల్లు దనామాత్యవగుల

గూరియెత్తుండు గుంటూరు భూరి కోమ్య దండనాథుండు మధురకీర్తి

• విద్యసాధు కాస్త్రబసూత్రపక్షి శీలుఁడు సాంగకదనెద”

యని తనతండ్రిగారి గూడ గుండు భుండు కోమ్య దండనాథుండు

ఇందువలన సోమయాజీగారి కంటికి కాని లగిసి ఎటువంటి కష్టము
గలిగి ప్రశస్తతవిజ్ఞానానికారం లగునగునో నీ కవి కాలకాగ్ని
రమును కూడ వహించి యున్నది గాని యిందునను
గుంటును నునగును జన్మించి గాని యిందునను
కూనావప్రాసరింభము నున్నది గాని యిందునను
గాని యిందునను

మరియును గాని యిందునను
లుగాఁ గల కవికావ్యము
రవి యందునను

చదువుచు నున్నది గాని
దే యిందునను
భక్తులు గాని
వంశము గాని
భవము గాని

యిందునను
కవికావ్యము గాని
భక్తులు గాని

ఈ మూలములను
మహాకవియగును గాని
సహకారిగా నున్నది పితృహనవ
భాష ప్రాకృతమున నేర్పి యున్నది గాని
కేవలభాషలవలనను నానాముల
బడుచున్నది కవికావ్యము
భాషలవలననే పాదములను
నాగరికతయు వాఙ్మయము
లలో నున్నది యును
నదొక్కనించి వాఙ్మయము
లును గాని దేశభాషయనును
సంబంధము కలి యుండును
దేశభాషయనును

మన పూర్వభావ యగునాంధ్రభావ సభివృద్ధిచేయుటకుఁ బలువురు పలు విధములఁ బ్రయత్నములు చేయుచున్నారు. వివిధము లగుగ్రంథరచనలకుఁ బూని నవలలు నాటకములును విశేషముగ వ్రాయుచున్నారు. అందుఁ గొన్నినాటక ములును నవలలును ప్రౌఢములై పండితబృందముచేత నాదరింపఁబడుచున్నవి.

కొన్నినవలలు ప్రాజ్ఞులగు వంగదేశీయులు రచించిన నవలలకు భాషాంతరీకరణము లగుటచేతఁ గథాచమత్కృతియు సహజవర్ణనలు మొదలగునవి గలిగి రచనవంతములుగను మనోరంజకములుగ నున్నవి. కాని వానియందలి పాత్రల స్వభావాచిత్యములు మనయాంధ్రసంఘ విరమమును బ్రదర్శింపనేరవు.

మఱి కొన్నినవలలు పూర్వచరిత్రాంశముల నాధారపఱచుకొని కల్పనలఁ జెంచి వ్రాయఁబడినవిగా నున్నవి. ఇకను గొన్ని సాంఘికజీవితాంశముల ననుకరించిన స్వకల్పనలుగా నున్నవి. ఈనవలలో ననేకములు భాషాపరిజ్ఞానమును లోకానుభవమును విశేషముగాఁ గలిగినవారు రచించినవి గాకపోవుటచేతఁ ప్రౌఢములుగా నుండటలేదు. ఇట్లే నాటకములు ననేకములు వ్రాయఁబడి ప్రచురింపఁబడుచున్నవి. ఏదియో మొకకథ నాటకముగానో నవలగానో యల్లిరంజక మగు నొకసంస్కృతనామముతోఁ బ్రకటించిన యెడల దానిని గొని చదివెడివార లనేకు లుండుట. ముఖ్యముగాఁ బ్రకృతిమున నేయింటఁ జూచినను స్త్రీలు నవలలనే చదువుచుందురు. పుస్తకభాండాగారములలో వాడఁబడుచుండు గ్రంథములు విశేషముగా నవలలును నాటకములే. మనవారలలో నింతవఱకునుఁ జదువఁగల లబ్ధసంఖ్యాకులుగ నుండి యిప్పుడు వారలు మెచ్చగుట గొంత తృప్తి కర మయ్యెను నిరంతరము కల్పనాప్రపంచమునందె మనము లగ్నమై యుండుట వలన గట్టిగ నొంటఁబట్టునట్లు చదువవలసిఁ గ్రంథములు కష్టించి చదువుటకు నొల్లక పయిపయి తేలికపాటి చదువునే యభిలషించుట యభివృద్ధికి భంగపాటొడవించును.

ఇకను గావ్యరచనకు నెక్కువసాంశిత్యమును భాషాపరిజ్ఞానమును సహజ శాస్త్రజ్ఞము నవసరము లగుటచేత నవి యంతవిశేషముగ రచియింపఁబడుటలేదు. మేధావీర్యమున రచియింపఁబడు కావ్యములు సామాన్యముగాఁ బూర్వసంప్రదాయముల ననుకరించియే వ్రాయఁబడుచున్నవి. మహాభారత రామాయణములలో నుండియో పురాణములలో నుండియో యేదేని యొక కథ నెరవు దెచ్చుకొనుట యాశ్చర్యము.

వర్ణనాదివిషయము లన్ననో ప్రబంధమునకు నియామకములగు “ పుర సింధునగర్త్యవశశి, సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముల్, పరిణయతనయోదయ నయ, విరచనయాత్రాఽదౌర్భాగ్యవిభవగ్లనముల్ ” అనుసంశములు ప్రతిప్రబంధ మునం దెచ్చటనో యొకచోటఁ జూపించుటయు నాచారముగనే యున్నది.

ఆమేయకవితాసామర్థ్యము కలిగిన తిక్కనాది మహాకవులు నిరుపమాన మగు కల్పనాశక్తివలనను రచనావాసుర్యమువలనను నాంధ్రభాషాపదాభివృద్ధికి నమూల్యభూషణ సమకూర్చి కాసి యాధునికులు కేవలము పూర్వలనే యను కరించుటవలనఁ గృత్యులను ప్రాధముగను, రసవంతములుగను, మనోరంజకములు గను జేయఁజాలరు.

ప్రస్తుతము మన దేశమున విద్యాధికు లిం తెఱఁగులుగా నున్నారు. పూర్వో సంప్రదాయాభిమానులును నూతనాశయులును. ఈనూతనాశయులలోఁ గొం దొక నాంగ్లేయభాషాపరిచయము లేని గొప్పచూతనభావములు గలవు గాని వానిని బ్రకటించుటకు దిగి దేశభాషాపరిజ్ఞానము గాని కల్పనాశక్తిగాని లేదు. పూర్వసంప్రదాయపరులకు నూతన భాషము లలవడుట కవకాశము లేకున్నది. ఇందువలన నాంధ్రకవిత పొందఁదగినంత యభివృద్ధి పొందుటలేదు. గ్రంథకర్తలు తాము రచించు కథాసంవిధానములందుఁ బ్రస్తుతి పరిస్థితుల గమనించుచు సాంఘికజీవితాంశము లన్నియున్న వస్తువులను సాంఘికీకృత్యమును బ్రక టించి సాంఘికసమస్యల సమన్వయముచేసి జనులకు దినచర్యలలోని మాహాత్మ్యమును నిత్యసంభాషణలలోని చిత్రములును వెల్లడించిననే గాని యాగ్రంథముల లోని యుత్కృష్టాశయములు జనులమనంబునందు నాటి వానిని వికసింపఁజేయ నేరవు. ఏ గ్రంథపరనాప్రభావమువలనఁ గన్నులకుఁ గనిపించు ప్రతివస్తువును జెవు లకు వినవచ్చు ప్రతిధ్వనియు నింద్రియగోచర మగుప్రతిపదార్థమును వింతయగు నూతనవికాసమును బొంది యుత్తమ పాఠశూరితసం దేశమును బ్రకటించునో యాగ్రంథమే యుత్కృష్టమైనది. ఏపద్యపతనమువలనఁ దదంతర్భావానుభూత మగురసము మానవుని హృదయాంతరాళము నిండి పొంగి పొరలునో యేకభాషాతా వణము వలన వినువార లత్రుబిందువులు, పులకాంకురములు లోనగు సందర్భాధిభావ చేష్టలఁ బ్రకటించెదరో యేతత్త్వభోధ యమృతతుల్యమై మహిమంతయు నిశ్చల భక్తియును గలుగఁజేయునో యట్టిపద్యములును, గథలును, దత్త్యభోధలును మాత్రమే శాశ్వతములై సంఘజీవమును బవిత్రముగను బలిష్ఠముగను జేయును.

లును. కావున గ్రంథరచనాతత్పరులు పై సుడివినయంశముల గమనించుట యావశ్యకము. ప్రస్తుతము మనదేశమున విచ్ఛలవిడిగ రచియింపఁబడుచున్న వివిధ గ్రంథముల సౌష్ఠవమును గుణగుణములను విమర్శించుటకు మీఞ్కోటి పండితులు పూనవలయును సామాన్యజనులు తారతమ్యము లెఱుంగఁజాలక చేతికిఁ జిక్కిన దానినెల్లఁ జదువఁ నొచ్చుచుఁ గాలమును వృథాపుచ్చుదురు.

మఱియు, నాంధ్రభాషయందువలె నాంధ్రభాషయందు విమర్శగ్రంథములు లేవు కొందఱు విమర్శను మనిని దోషారోపణయే యనుకొనుదురు. గుణదోషములను రెంటిని బరికించి నిష్పక్షపాత మగుబుద్ధితోఁ జేయుపరిశీలనయే విమర్శ యనెదగు. కేవలము వ్యాకరణదోషములు, ఛందోభంగములు, మొదలగునవిమాత్రమే గాక కథాసందర్భములు, సౌష్ఠవము, పాత్రలచారిత్రల విశేషములు, గద్యాభిత్థాముఁ, గాఢోచితసందర్భములు, సన్నికవలతోడి తారతమ్యములును లోని వివిధాంశములఁ బరికించి నే గాని పూర్ణ మగువిమర్శ కానేరదు ప్రత్యేకిముగ విమర్శవిధానమును దానింతై వ్రాయుచు దెలుపుట కాంధ్రభాషయందు దుర్ద్రావ్యములు వ్రాయఁబడి యున్నవి

విమర్శలవలన గ్రంథకర్తలు చెప్పి ధములను వ్రాయుటలో నుత్తమ మార్గముల నవలంబించెదగు చక్కవరూపు మాచదివెడిగ్రంథముల గుణగుణములఁ జక్కఁగఁ దెలిసికొనఁగలుగుదురు దేశమున సాధ్యమైనంతవఱకు నుత్తమ గ్రంథముల బయలుపడుచుండును. గ్రంథరచనావిధాన ముత్తమపథమున నడచును. దేశమునఁ బాండిత్యమును బ్రబలును

కావున నాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు దేశమునఁ బ్రకటము లగుగ్రంథములఁ జక్కఁగ విమర్శించుటయే గాక యున్నతము లగువిమర్శవిధానములను దెలుపు గ్రంథము నొకదానిని రచియింపఁ బ్రయత్నించెదరు గాక !

గుంటూరులో, బరిషత్తుభలో బలువురు కవులుచదివిన పద్యములు.

౧. కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు, శతావధాని.

శ్లో॥ శ్రీలలనాకరనీరజ సేవితపాదాంబుజోజగన్నాథః ।

ఆంధ్రవదాద్యాం సతతం పాయా త్సాహిత్యపరిషదం శ్రీశః॥ ౧

సీ. ప్రబలబాటారిష్టరాశి వారాశియా మద్రాసునందు జన్మంబునొంది

శీతమందానిలోద్ధూతగోదావరీకాలిహొలికల నూయేల లూగి

- రామకోపాగ్నినిర్దగ్ధలోచనుఁ డైన కాకాసురునియూరిఁ బ్రాచులాఁడి
సతతజీవనదప్రచారదూరంబైన బల్లారిపురిలోఁ బాదముని
- గీ. కడవరానన్నికప్తము ల్గడచి తుదకు, నిక్క మగుతిక్క నాద్యుని యిక్కి కీపుడు
వచ్చి చేరితి వైదవ వత్సరము, బహుగుణకదంబ సాహిత్యపరిషదంబ ౨
- సీ. రాజాధిరాట్కర్తగ్రాహి వైతివిగదా యలమినాఁధస్థిత్రి నేయమింక
బహుభార్గవోశసంపన్న వైతివిగదా బ్రహ్మకున్నేక్షంబ బ్రహ్మకుమింక
కవిరాజమాడలక్రాంత వైతివిగదా కిమలీక్ష శ్రేష్ఠ వెలయుచింక
నిజదేశసంచారి నిరత వైతివిగదా పుష్పములకు గాఢ శాసనమింక
- గీ. బలిర ; యైదేండ్లప్రాయపు బాలనయ్యుఁ, క్రాధి మించితిగాన నావంతయేని
నీకుగల్గదుభీతి యేలోకమునను, బహుగుణకదంబ సాహిత్యపరిషదంబ 3
- ఉ. లాగెను శుంరయై భవదలంకృతు గొక్కఁడు స్మృతధర్మము
బాగుగఁజేసె నీకొకయశ్రావఁ గోటిఁ వచ్చి యుగా
వాఁగె నొకండు నీవడఁ వ కొనరించ భాగ్యుని పాఁడం
బాఁగనఁబోకు మింకనలువంటి సుపుత్రుల నాంధ్ర గారితీ ౪
- శా. తల్లి యీనశుమం గుచాదవలగ్ధాత్తయై యెట్లుగో
త్పల్లవాణ్యులతాళి గుపు విషవ్యాతృప్త్యసయూచవ
పోఁబ్బానంబున వెండియుఁబ్రతిఁ గుంఠోర్వీస్థలిన్వెల్లగా
నల్ల న్దాగెను బూలఁ గాయల నమందానందసంధాయయై ౫
- సీ. రాలెగా నాదుగారామెల్ల నన్నుఁగి యయ్య స్వయ యరిణ్యముదాఁగ
మాసెగా నానడుమంత్రిపురి శంభదానుడిశ్వసన కేతిముఁజెరిఁ
గదలెగా నామనంపదలెల్ల మాపెంపుటయ్య తిక్కఁగ్రంథ మంతమొండఁ
బాసెగా నాభోగభాగ్యసంతతి రాజరాజపూసేత స్వారాజ్యమేల
- గీ. ననుచువగఁజెందవలదుమాయవ్వునిన్ను, నఖిలనుఖములఁజెంచగలట్టియాంధ్ర
సాహితీపరిషత్తు సాక్షాత్కరించె, సరసగుణవల్లియాంధ్ర భాషామతల్లి. ౬
- క. అగ్రాసనాధిపతి క, వ్యగ్రతిమానభను జూడవచ్చినకవిరా
జాగ్రేసరులకు సభకు ను, దగ్రతరక్షేమ మగుత మనవరతంబుఁ. ౭
- సీ. ప్రథమాబ్జమునఁజెన్నపత్తనంబందు సంబారు చేరినవప్పుచేరు ద్రావి
షిదవరాజనరేంద్ర వృద్ధీశనగరిలో, బసనకాయలకూర్చునుభుజించి

మూఁడవత్సరంబునఁబ్దిదరినున్న కాకినాడనునావకాయ నంజి
అంతనాల్గవయేట నతిశీతలములైన బల్లారికఁబూజపండ్లు మెక్కి

గీ. దోసమెఱుంగనిమానక్క దోసకాయ, గుడిచితిటమాపడమటింటి కడవదాటి
మధురభక్త్యములభుజింప బుధులతోడఁ, బయనమైపొమ్మ సాహిత్య పరివదమ్మ.

శ్లో॥ జయతుజయతుభూపః జార్జిరస్వప్రపావః
జయతుజయతుమేరీ జ్వరాజార్ధనారీ
జయతుజయతుడ్డల్లి సర్వపౌభాగ్యవల్లీ
జయతుజయతు భూమాభూషితాంధ్రాభిభాషా.

౨. చివురుల నేగకటాచలశాస్త్రిగారు, సికిందరాబాదు.

సీ. కనుదోయిఁ గుర్రాక ఘనరమఃపటలంబు గచ్చుఁ దచ్చుగఁజేయుకాంతిరాశి
నాలుకతోడఁ న్నాణంబుగా నుచిం దెలియఁగారాని మాధ్వీకృపంబు
దూరంబుగానుండి శోరంబుగా మేనఁ బులకాంకురంబులం గొలుపుమేటి
యమరలోకఁబునం దధిపసింపక వాంఛితార్థ బులిచ్చుకల్పాగమంబు
నైనసారస్వతము మనయాంధ్రసాహి, శివఃపదంతరంబున దినదినంబు
శారదాపాంగభంగీప్రసారగతిమ, చేర నత్యంత మభివృద్ధిఁ జెందుఁ గాత. 1

శా. శ్రీరామాదరిణాబుకల్లి మహాశోర్యనాథసంబంధిని
స్తారంబుం గని భోగభాగ్యములచేతఁ మించి లోకోపకా
రారంభంబున నుండు శోపరిషదంబా! శ్రీకాపుత్రికా
వారంబుం బ్రతిమాసముఁ విడువకే ఁపింపు మాంధ్రాభికి.

శా. మాటల్ పెక్కు లిఁ కేల? యాంధ్రపరివర్తనా! హతగ్రామ్యవా
దాటోపోజ్జ్వలి లొక్కరిన్వ రెవరో దక్కఁ సమస్తాంధ్రులం
గొటిల్యం చినుమంతయేని మదిలోఁ గైకోనిప్రేమంబునఁ
నీటఁ ముంచినఁ బాలముంచినను నిన్నే నమ్మి యున్నా రహూ.

ఉ. అక్కట గ్రామ్యవాద మడు గంటఁ గదా యని మానసంబునం
బొక్కి ఫలంబు లేక మెలపుం గని “యెక్కడ దిక్కు లేనిదో
నక్కమగండె ది” క్కనినయట్లు క్రమంబుగ గ్రామ్యలెల్ల నీ
చక్కటి కేగుదెంతు రని స్వాంతమునం బాడకట్టు చుండెడి,

చం. మన నయిజామునంగలయమాయికసోదరు లాంధ్రు లించుకై
నను జదువుం గడింపక ; యనమ్రముగా వసియించి గుహ్యగో
పనమున దంశవారణమువట్టున శక్యముగానివేసికో
కను బురణించుజీవితముఁ గాంచి వసించుచు నుండి రక్కటా.

5

తే.గీ. కూపకూర్తంబులట్లు లేగొడవయేని, దెలియఁపంపిననైహముదేశజలను
ఆంధ్రసాహిత్యగోష్ఠినీవనయమొక్క, కంటఁగలిగియుండుమక్క, కమూని.

సీ. వేనంస్కృతంబుతో నెన గాక గోస్తని పరిచయనందున వాడు సూపె
నేనంస్కృతంబుతో నెన గాక పూదేనె చెట్టుచేమలతోనఁ జేరి యుండె
నేనంస్కృతంబుతో నెన గాక కలకలంబు యయంబుఁ బామణునిను వహించె
నేనంస్కృతంబుతో నెన గాక యమృతంబు గూర్చితిని దివంబునకుఁ జేరె
నట్టివంస్కృతమును పైత మాంధ్రాఘ, కథకవృద్ధి గోరెడియాంధ్రపరివ
దంతరస్థితసభ్యు లాస్థితశ్రద్ధ, పోడ వృద్ధినిఁ జేయంగఁ జూడవలయు. 7

సీ. సకలాంగకములందు రకముగాఁ గైవేసి కోమలాంగికి ముక్కుఁ గోసినట్లు
లోకోత్తమంబైనయాకార మొందించి పైత్యపుటనంబు నల్పనట్లు
రసన కింపైన వార్తాకాకంబునం దిరుగఁబోతను వేయ సొఱచినట్లు
అతిచిత్ర వస్త్రలంకృతి మొనశయ్యగృహంతరంబున దీప మమరనట్లు
అన్నిలక్షణములు గల్గిసేసినాని, పొకయివృష్టంబుమాత్రమే యుండనట్లు
అమరభాషితసాహాయ్య మమరకున్న, నాంధ్ర భాషాప్రబంధంబు లలరుటట్లు.

చం. జననత మై యాంధ్రపరివక్షున నిత్యశి నుత్తరూత్తముల్
ధనదులు ధర్మరాజులు నదధకపుల్ గురులుం గలూధుల్
దసరి యనేకు ; లందితసుధర్మను పైత మధఃకరించి రీ
ఘనతరమైనసత్సభ కఖండసుఖమ్ము లభించుఁ గాపురే.

9

3. ముదిగొండ నాగవీరేశ్వరశాస్త్రిగారు, సింధరాబాదు.

శా. శ్రీమద్భారతకర్తలున్ వలతి యాశ్రీనాథుఁడొన్ గృష్ణరా
ఙ్గామీశాసనభావిభూషణకపుల్ బుట్టించి పోషించి యు
ద్ధామాలంకృతఁ జేసి సాక్షంగఁ గలాదార్థ్యంబుచు గాంచి యెం
తేమోదంబు సుధీద్రపాళి కిడు నాంధ్రీ నీకు దీప్తయా వా.

సీ. అలపులనడపుతీయనలఁ జెల్వగు తేనెలను జమ్మద్రాక్షాఫలంబుకన్న
బడలికఁ దీరిచి కడుపుండించు వలతి చక్రకేళీఫలంబుకన్న
వేపుమీఱినపైతృతాప మార్బుగఁ జాలి నెగఁజెడు జంటితేరియలకన్న
వగఁ బోకడచి సౌఖ్యవారిధిఁ దేల్చెను ప్రియురాలివల్లు తేరియలకన్న

తే గీ మిన్నయగుతీయచవులను మేల్చి యెసఁగు
రసములకు నాకరం బయి రాణ గగు
వండి తేందులఁ దరుపుసాభాగ్యమూర్త
యాంధ్రావితాపురి ద్రి నీకగు శుభములు.

2

ము. సరసుల్ సాంసృతికాంధ్రహూణసుకలాసారస్యసంవేగులు
ధరచాపవ్యధుణ్ణాధిగనిస్తుల్యాభిరదంబులు
బరమాంచస్పదచరేయ్యలగునభవ్యుల్ నుం బెంపఁగా
గర మేపొందిన యాంధ్రసాహిత్యి యా కల్యాణముం గాంచుమా

3

సీ. ఆంధ్రయవాహమహాగ్రనసారంబుఁ గాంచి వినిచినయట్టి గణ్యమూర్తి
అమరవాణీసంభృతాన్వాదసారంబుఁద్రాఁ గ్రేనయ్యభవ్యమూర్తి
ఆంధ్రకలారహస్యంపుసంస్వంబుఁ జూఁగొన్నట్టిగంభీరమూర్తి
గుణగోపవిభజనోవిదత్యంబున నాటిలేడి యట్టయ ఘనమూర్తి
ఘనపవనపులురుబహుధికారిమును, బ్రసరియనురక్త బడసినభవ్యమూర్తి
రమ్యకీర్తి వర జయంతిరామమూర్తి, కారణంబొట ఒకపై కలిమిఁ గనదె 4

సీ. బాణక్రములనోటఁ బడతాఁబయిగొక బ్రహ్మము ముగింపఁగా వలయుఁజుండు
భ్రష్టంబులై పలుపారముల్ దగుకావ్యము సంగమంబుగా వలయుఁజుండు
భాషాంతరములందుఁ బరఁగిన స్త్రీల దెలుగులఁ దీర్చగా వలయుఁజుండు
కవులతాత్పర్యమొక డుగొనువాని పలుపువాక్యకృతినాయవలయుఁజుండు
అనుదినము వేసవేలుగా నవని వెడలు, చుప్పొత్తంబు లందున నున్నదోష
ముల గుణములఁ కిమర్శింప వలయుఁజుండు, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుహాస్యలార!

సీ. తాటియాకులవ్రాతతల్లడంబడఁగించి యింపుమై నచ్చు దెప్పించినావు
అలపురాణములలోపల విన్నవైద్యుత దీపముల్ ప్రజలకుఁ జూపినావు
దేశయాత్రలయం దధీరతచనఁ బుగింపగబండ్ల నెఱిఁచినావు
యావనాళాశనాయాసితులకుఁ గూడ బియ్యపులున్న మిప్పించినావు

క్రొత్తక్రొత్త లెకన్నియో గూర్చినావు, చల్లగా నుండు మమ్మ! యాచంద్రతార
కముగ నాంధ్రయరాచఱికంబ! గాంచు, మనఘజ్జన్మపాలయాహవజయంబు.

మ. మరుజాలిం గుటి దస్సి సూర్వణఖ షల్కా జ్ఞింబ నిరజయై
గజిక స్నీటగు కేటియిద్దరు యం కాంశీండు నా బెయ్యనై
ఖరి నీ యిద్దఱనుద్దులన్ బ్రహ్మ రాకాశోక కావించె వే
సరి సేవాహృతి ణ్ణ నగ్ని కెచ్చుర్న గృహిణియై. 39

మ. వనివా రీ చెలి జాలిముక్కు గలుగ నన్ ది తొగా యస
స్తనువంశ్యాగ్రశీకూర్తితమ్ముం . సుకామ కోధసకల్పసూ
ర్వణఖాశాసనమీయాహార బలకట నాటం న
య్యసిమేమాంతకుగాలు కాంలకోగ్రావావక్రంది యె. 40

ఉ. రక్తిసిడోడు లంద టికి రాఘవునాకి విహస్తు కృపాశీ
ముక్తిఁడజంతకుం దఁచ మొడివిటుండు నిగట లయగ
దొకి యి లేకి క్రింద పని యూహించు నగఁ జేటగో బ
న్దొక్కలపుంబిసాని ఖియగున నిం జగిల్చె నిచ్చెన్. 41

ఉ. విగ్రత నీకుం బచ్చి పేకేక గాల్కొని కన్యకా యతిం
డుగ్రతగీయసాయితగుంపులం దొకి యై నేను? య
వ్యగ్రత గల్గు లె మృని నిజాపరి దిది గామలక్ష్యుని
దగ్రత కాగ్రహించి ఖరుఁ కాహవన న్నహనార్హి కన్యకై. 42

చ. వెలువడి త్రోవకు స్ఫిగిని వేగిం గాఁ బదునాల్గువేల కో
దులు పదునాల్గుచేరువల కో మునుకో నని కేగు దేహి ద
రూలకల మాలకించి సతిఁ గావ సహూదరుఁ బంచి సింగిణీ
విలు గుణయుక్తి మ్రోవ రఘువీరుఁ డెమర్కొనె యాతుధానులన్. 43

ప. ఇ ట్లేదుగొని ననోదర్క గోచ రేరరామోఘశరలాఘుపుం డగు రాఘవుండు
మండలీకృతసముద్గండకోదండపిండితప్రచండకాండశారంపరి నిలింపులకు సాం
పు సంపాదింప, నావిలం బగు రక్షోబలంబు తత్త్వణంబ మైముచదినగబు కై
వడి ననవాస్తపుండరీకం బై రాశిచక్రంబునై ఖరి నవిభిన్న కేతుపాలం బై, యం
బుజేక్షణావక్షోరుహంబుల నాలక్ష్యమాణ పరిభంగం గై, భారాధరసమ
యరంగ త్రరంగిణి క్షింతుగుఁ బరివహదనేలకీలాంబులం బై, యనార్యగోష్ఠి
పోలిక ననేకప్రకారహతకవచస్సర్పణం బై, శారదావసరవాసరంబునంబి విశ
కలితాపఘననంకులం బై, చాంద్రమనబాల్యచరితంబురీతి సంభృతగుహత్వం

మాంగనాశం బై, పాండవబలంబురేఖ ధర్మరాజాధీనదేహం బై, పరశురా
మాపదానంబుభాతి బాతితనోషకుంభినీధవకులం బై, పాలస్త్ర్యనగరంబులా
గునఁ బలాశనప్రతిష్ఠానమంచితశివాలయం బై, యంబురుహబంధుబింబంబు
డంబున నసంతాభిపతదుతరకరసమానం బై, దినావనానంబుచందంబున
వియోగభాజనరథాంగయుగళతాంగసంఘం బై, హరయదుప్రవరసమరంబు
వీర నప్రాణితత్రిశీర్షం బై, నిర్మలాంతరంగశీలంబుపగిది నిర్ధూతదూషణం బై,
యదైవీతత్త్వంబుశ్రీవి నాత్మానకేషం బై, నశింప రోషించి దోషాచర
సమాజశేఖరుం డగు ఖగుం డవరినన్నప విసర్జిజ్ఞంబుచకు నైన నిశ్చయింపం
గూడని జయాపజయభేలనంబు గోచరఁ జూపఁ జనసుసాధీయమానంబు లగు
విశిఖసంధానమోక్షణంబుల సంతరితుచునిరీక్షణార్హుతవితరణచక్షణం బగు
రణం బిరువురకుం బ్రవర్తిల్లు నెడ మార్తాండకులతిలకుదాపాబు నయ్యసుర
లోపంబు గావించఁ గోపయావతిముఖసూజం బై దశరథతనూజంబు సభ
సంభవుఁ డొసంగిన శరాసనంబు మోపితి బెట్టిదంపు బాణంబు దండకావన
తపోధనతనూత్రాణనిర్మాణసారీణంబుగాఁ బ్రయోగించెంతట.

44

క. ఆఖరునిశిరము రవికుల, శేఖరునిశిరంబు దునుమ తలెఖనదీ

మాఖరి యగు జటిలాశీ, రైక్షిణి గొనె ముందె మంధర రఘునాథిమి. 45

మ. మునుము న్నంధర కైక యు ప్పరియుగంబు సూన్యతాపాయభీ

తస్మపాలోక్తియు దాగకీరమణకాలతారస్రచారిం బం

జను పేల్లన్ దశకంఠహీనతకు నోచంబులుతైల్లోక్యభా

గ్యనికాయంబు రహింప నావని మునుల్ సాచందు లై రుదక్షున్.

46

మ. ఖరనక్రంచరుఁ గీటణంచి యుటజాగ్రత్తోణి విల్లెక్కుడి

చి రజోధూసరజాటజూటరుచిరశ్రీ మిగు నైత్యోకుశే

ఖరువక్షోజభరానురూపతదురఃకానిన్య యై కాఁగిలి

చి రక్షిత్రాంతి హరించె నీత యధికస్తేహదరానీవ్రయై.

47

క. సామిత్రియు రాముజయ, స్థేమం దా గెండువేలజిహ్వలుగలవాఁ

డై మెచ్చె మువ్వోరు సుఖు, లై మునుపకరణి నుండి రాసమయమునన్.

మ. అజహన్తత్సరవృత్తి చిత్తమెగపోయం జేటబల్లోటిసం

జ తనస్థానమరీతి లంక నజనస్థానంబు గావించఁ బా

కజతుం గీలి జముం బలాదు వరుణున్ గాఢ్పున్ ధనేశున్ భవు
న్భుజకంఢాతిఁ దృణీకరించుదశకంఠుం జేరి యానమ్ర యై.

49

చ. వినుము జగత్త్రీయీభాయదవిక్రమ నే నటుమొన్న దండకా
వనికి వినోదకేళిఁ జని వర్తిలుచో భవదీయధాటి కొ
య్యన మునివృత్తిఁ జెందినజయంతవసంశులూ పుష్పవంతులూ
యనఁదగు శౌర్యవంతులు మదక్షులపాల్పడి రిద్ద అత్తలెన్.

50

చ. చరగతిఁ జిత్రపుత్రికకుఁ జాటెడునెన్నడ దోఁపఁ దావిటె
క్కరిది గదా కడానిలత కన్తతిఁ : ల్కెడుమేనితక్క, తొ
ల్కరికరిమించు మించు లిడఁ గంతునొయారవుఁ జిక్కిటారిన్
భరి నొకఘంటకారి మెలగన్ గమఁగొంటిఁ దదంతికంబునన్.

51

సీ. అదిపూనువేణిసోయగముఁ జెందరు కదా పన్నగీమణు లెంద టున్న నేమి
యదివహించు నెలుంగు హవశింప లేకు గా ! కిన్నరీతతి దావుకొన్న నేమి
యదిచెందుపొక్కలిహుపు చేకొడు గా యచ్చోనికర మెం తై న నేమి
యదిగాంచుపిఱుఁదునంపదకు నోచరు గదా యుర్విబోటులు పెప్పురున్న నేమి

గీ. యది గదా యింతి యటువంటియలఁపింటి
దంటమదహస్తి నెవ హస్తి యుంటి వేని
గంటి వన వచ్చు వెలిదమ్మికంటివలతి
కలికిగామిచుకలిమి రాక్షసకులేంద్ర !

52

ఉ. రాముఁడు లక్ష్మణుం డనెఱరాచూమా న్గెట వారు వారిలో
రాముఁడు పెద్దవాఁ డెట ! యరాకచామణి సేరపేరియ
క్కోమలి యమ్మహామహానకున్ జవరా లెట దానిమేనితీ
రామర వారకామినుల కై న నధీశతఁ గోరఁ జేయజే ?

53

క. నీ కామొసవరి దగు నని, కైకోఁ జని విగ్ర నైతి భరుఁ డంత మదీ
యాకృతిఁ గెలి బలాన్వితుఁ, జై కదలి తదీయవిశిఖమాతిఁ బజె ననుడున్.

54

మ. దశకంఠుం డనునాసికోత్తు లటు లొందం జెల్లెలిం గొన్నదు
ర్దశ భావించి ఖరాదితాదృశజనస్థానోగ్రరక్షశ్చతు
ర్దశసంఖ్యాకసహస్రహంత్రి యగు సేతాసేతచావప్రతా
వశిఖజ్వలిక నాలకించి ఘనకోపవ్యాపృతసాస్థితుఁ జై.

55

- ఉ. వింటి నపూర్వ ముర్వి నొకఁటినిరుండె జయించువాడు ము
క్కంటిమలం చెమ్మినమగంటిమిజో దిశుతాణె మింక నా
పంటవలంతినోముగుమిపంట వహిం రహిమించువానివా
ల్లంటి వడిన్ హరించి పొంగంటివడ్డెనుల శ్రు వ్లడంచెడన్. 56
- గీ. మతకరిమెకంబు చేసొని మరులువట్టి, ధరణి బో నోమిని త్రిశంకురనయుకులము
వాడగుట యీక నాచేత నేడురాముఁ, శింతిగోల్పోవ మారీచుమ్మగ మొనర్తు.
- క. అని మారీచునికడకుం, జని దశకంధరుఁడు రనవిచారము దెలుపన్
విని యతఁ డీమర్తతి కీ, అని కేమిటికొ వలె సనుచుఁ దహతహఁ బలికెన్. 58
- శా. సీబోధం బిపు డెందుఁ బోయె సకటా ! నిశ్శృంగలకాపుర
ప్రాబల్యంబుఁ బాకాల్పఁ జూచెదిపు ధర్మంబౌ రిఘాత్తంసభా
ర్యాబందీరణంబు శూర్యఖయూహహాహ లాలించురా ?
“స్త్రీబుద్ధిః ప్రలయాంతికా” యనుట నీచిత్తంబును దోసదా ! 59
- క. మానో నయనాడ రాముని, చే నొకచేష్ట మేని చిత్తంబును శు
ద్యానారామపదం బవ, సానవిరామాహ్వయంబు జగు కగు సనిసన్. 60
- ఉ. కన్నుంగ్రేవలఁ గెంపు దోస నదిరా కాఱుడ్డెవా నేను నె
ప్ప న్నీ విప్పని కొప్పుకోమి యిద నీసాండిత్య నూ ! చాలు సెం
చు నైపువ్యము పుట్ట నాడుటయు , నో వాడు నిమ్మార్లు డిం
క న్నాబుద్ధుల జక్కఁ గాఁ డినుచుఁ దత్కా-ర్యానుకూలాత్మఁ డై. 61
- ఉ. భానుకులీనుదేవఁ డెఱపట్ట పశాంసుఁ డెంచ బ్రహ్మ ర
త్పాణినమీరు సారపురయాత్ర కమర్చన ప్రేడిబోవనె
మ్మేనిరుటంపు లేటితలమ్మపతాణి యనంగఁ దాటక
సూనుఁడు దండ కావసము సొచ్చె హిరిత్తయపుంగురంగ మై. 62
- క. ఇటువలె నేతెంచి కుఱం, గట మెలంగెడు ప్రేడిమెకముఁ గని దానిం దె
చ్చుట కవనిజ వేడెన్ ధూ, ర్జిత యజ్ఞమృగంబువెంట జరిగెడుకరిణి. 63
- ఉ. వింట న్నాని ఘటించి రాముఁ డసుర న్నెన్నంట బల్గుజ్జువుం
గంటుంగొంటుపతాణిరాపుతుఁడు మున్ గాధేయుజన్మంబునన్
గంటం జెందక పాటిచన్నబడు గిన్నా ల్లేచ్చటం డాగెనో
కంటింగంటి నటంచుఁ బాశము కరగ్రాహ్యంబు గావింపగన్. 64

మ. మనువంశ్యం బెనుమాయదారిమొక మై మారీచనీచుండు కా
నను ద వ్యట్లలయించికోంచుఁ జని యంతం దత్తిలంబాహతిం
దనకార్తస్వరశంబరాకృతి చన నావ్విరళ “హాసోన్వేతి” నా
గ్జనకార్తస్వర ముర్విపట్టి యధిపోక్తం బంచుఁ గంపించెన్. 65

ఉ. కంసముఁ జెంది నీత యనుకంప వహింపపు కంటఁబుం దడి
న్నింపపు లక్ష్మణా యతఁడు ని స్న దే చీరెడు నన్ను పల్లనై
లింపకుమారి మాయకుఁ జలింపకు రామునకా భయం బనం
జెంపరి యై దుష్కర్తు లవనీడ వచింపఁగ నారె డార్దు పై. 66

మ. అకటా! నిన్ను సుమిత్ర గాఁ దలఁప హేయంపుండురుక్తంబు నా
లికతూపుం జెవిగాఁడ నాడితివి తల్లిం బల్బమాహించుచా
తఁడే లడ్డుబు డేమి చేయ నశమా పై వేచును గేని సమా
ధ్య కె డై వచ్చియుఁ గైకఁ బోలి పడఁ బాల్వనాడఁ చే యి వ్విక. 67

క. వివరీతకాళ మింతె, యిపు డవ్వరి నొచ్చు నేఁగ చ నీచీ
పవాద మగుట నిజ మని, తిపియించి సుమిత్రపట్టి తరలఁగ సంతన్. 68

సీ. మితిమీఱి వెలికిఁ గ్రమ్మిపమహోరాగంబుసరిచి నీటగు ధాన్యుశాఙ్గోడ
కామాంధతకు నూరిగాఁ గొన్నయట్టిచందము పెచ్చువేఱుదండంబుతోడ
తలదిమ్ము కొమనార్తలఁ గ్రమ్మ నిడినప ట్టనఁ దోచు గోపచందఃమూఁగోడ
బలిమిచేఁ జేపడ్డబ్రహ్మాండభాండంబువలెఁ జెలం గఁగవండలుపుఁగోడ

గీ. సహమికనుబోలె “సమ్యోన్వహంశిహంహ”
మనుపలుకుతోడ నిజతుంగఘనశతాంగ
మునుపదవి మాటి మున్నీటినడిమివీట
నట్టరాకాసి దొరకునన్నాసి యగుదు. 69

చ. దళినిలయం బరాఘవయుతం బగుట గని నీతి సత్కృతుల్
నలిపెడుసూపు మాని సహజం బగు నెప్పటిమేనిఁ బూని యా
నళినముఖి హరించె విజనం బగుకోవెలఁ జొచ్చి జాగిలం
బలరుసరంబు నామిషదురాశ సవింగొనిపోవు కై వడిన్. 70

ఉ. ఈకరణి హరించి యతఁ డేగెడువో హరిదబ్జమాల్యద
వ్యాకులదృష్టిచాకచకి నశ్రువు లాగికోసంగ హా! జయ

శ్రీకమనీయ ! హారఘవరేణ్య ! త్రిలోకశరణ్య ! నాయెడ
స్నేకుఁబరాకు నేయఁ దగు నే యని యాపికవాణి కూయిడఁ.

71

లయగ్రాహి. ఆయెలుఁగుచే బులుఁగురాయనికి జోడగు

జటాయు వమరాలి పగదాయకు మొనైయో
రీ యెచటికిం జూడిగి పోయెదు పలాదపశదాయని
గరున్నఖముఖాయుధసహాయుం
డై యనికెదార్కొని తదీయమగు తేరయుగమై
యహరిసారధికమై యపరధాంగం
బై యిలఁబడంగెడపి యాయసురనాయకుని
కాయమునఁ గొన్ని యసిగాయములు చేసెన్.

72

గీ. నిశితనఖభిన్నదశముఖత్రిశిఖవిశిఖ

పాశకుంతము సగుచును నాశకుంత
మాతనికృపాణిఁ గనెఁ బక్షపాత మమర
పద మొనఁగుభూమిసుతపక్షపాత మమర.

73

సీ. సుగ్రీవసాత్కర్మోదగ్రసంక్షీగ్రీవ బహుగోప్రగాపసంగ్రహ మనంగ
వాలిరాజ్యప్రాబుగ్నవైభవాతిశయాచిత్ర త్పాత హేతుభూగ్గోల్క యనఁగ
మనువంశ్యమైత్రీకృతిని త్రవుత్తాభివరదుగ్రభానుబింబం బనంగ
సంగదయావరాజ్యరిమావినోదోచితాసాదివైయన్నదాబ్జ మునఁగ

గీ. సంత వ్రాతె మతింగాది హరులచేతి, నిశిచరేంద్రధాంతరినీయమాచ

జనకతనయోత్తరానంగకనకపటని, బద్ధశ్చక్రస్తమణియయాభరిణసమితి.

74

ఉ. ఏతరిదైత్యుఁ డాతఁజిమహీతనయాకృతభూషణావళి

పాతము నైజతేజమునిపాత మెఱుంగక లంక కుద్గదా
జ్ఞాతవిరోధిజాతభయశబ్దకలంకకు నేగి శోకసం
న్యూతను సీత నప్పరి నశోకనికేత నొనర్చె వింతగన్.

75

గీ. సోకుటెంటులు నలువంకఁ జుట్టి యున్న, జనకతనయామణి నశోకవని భజించె

గేసరితనూజవాలోగ్రకీలితోగ్ర, హుతవహస్తంభనామధిలతిక వోలె.

76

శా. సారంగం బగుతాటకేయునియెడన్ శార్దూలవిక్రీడితో

దారుం డై చనుడెందురాసువుఁడు సీతాప్రేరణం జేసి తన్

- జేరన్యచ్చినతమ్మనిం గని మదిం జింతాపరుండై దభా
గారం బంత మెఱుంగులేనిమొగు లై కంటం దడి న్నింపంగ. 77
- క. వనదేవత లీతనికా, జనకాత్మజవిరహ మనుచు సహితాశ్రవు లై
కనుగొనంగ వియోగవిడం, బరకు న్దొరకొనియె దూయచూనాశయుడై. 78
- ఉ. కుందనపున్నెకంబు నిటు గొంచు రయంబున రాక నీవు కా
సం దడ వుండినాడ వని నాపయి నేరయి నెంచి నీ
మందసిత స్థితేందరుచి మామకదృష్టిచకోరి చెందగు
డం దరువాటిలోఁ గినుక డాగితి నేమె ? తగోదరీమణి 79
- మ. నకియా నీమదిలోనిగోరిక ఘృతించా లేక మోహధీవే
లకుఁ జేరం గొఱగాక పంచవళి చుట్లనెట్టె నామూడికి
స్కంధ నీకు సమయంబె తావకవియోగం బిట్లు సైఁసంగ మా
మకదేహం బిది లోహమో విరసపుంబాపాణసంగోహమో. 80
- ళా. నీకు నిష్ఠితమెకంబుమీఁదఁ దయయుం టే నేమి కా దంటి నా
రాకాచంద్రున కంతరంగ మగుసారంగంబు రప్పించెదన్
దైకొ వ్వాహరిణంబు నీకరమునం గన్పట్టుందాఁక శు
ద్ధాకారుం డతఁ డొందుఁగాక భవదీయాపైత్యకదాసోష్ణతిన్. 81
- నీ. నే నింత రిపియింపఁబ్రాణంబుతో నున్న జేర గాకుండునా చిగురుఁబోడి
క్రొత్తనెత్తుట నేల జొత్తిల్లమి గఱాదిచర్చిత గాఢగా జలదవేసి
పోదుగా తా నొంటి గోదావరీచారుపులిన కేలి ఘృతంబు నలిపిపాణి
మునిసతిగోష్ఠిఁ జెందె న టన్న బొగుగింటి కెలన డాయదు గదా కీరవాణి
- గీ. మున్నుపామిత్రిహేతిదేవుఁకుక్కొఱత, వడినవగ దీర్చికొననెంచి యడవిఁబొంచి
యున్న జగజంతరిక్కసి యుపరిశిఖికి, గబల మై తోఁచె నేమొ కో కంబుకింఱి. 82
- చ. అని తలపోయు, నుస్సుగను, నబ్జముఖ నినుఁ బాయ శిశ్యమా
యను, వని వానపూత్రయెడమ ద్వివేకిన మామసేవకుం
జను టుచితంబె నీ కవనిజా యనుఁ జానరొ నీనమీపమున్
నను దొరయించుకోమి తగునా యను, హాయను, దుర్విధి యనున్. 83
- నీ. వని నొక్కయెడ మిమ్ముఁ గని చాకచకి చూపునకజరకుకాంతి యుచి చలించుఁ
బాదరింటికిసలయం బదరిపాటుగఁ దోఁపఁ నదిగా వైదేహి కేలని భగ్గమిండు.

గలకంఠ మెలనూవి గంతకాకలి నింప నిదె సీతరొద యంచుఁ గదియఁ బోవుఁ
గెలఁకుతమ్మికోలంకు చలిగాలి మై సోఁక నవనినందనరావి యని తలంచు

గీ. మఱియురఘువీరుడలఁతఁద్రదిమ్మరినఁజెఱఁగు, వినఁదరమెయట్టిదురవస్థకనికరంబు
తేక వణించినట్టివాల్కి యెట్టి, బోయయో కాక తొలుతటిపుట్టునందు. 84

వ. ఈకరణఁ దిరణికులశిఖామణి నిజహృదయపంజరవిహారకగజశరివిసోదకీరణుణ్ణి
యైనజానకీరమణి య్యరరాగ్యాని లక్ష్మణానమేతుఁడై వెదకుచుం బోయి ముం
దటఁ బురంద గాదిబృందారకజయామందధుజబృంద ముదోదరీశబంధోత్పత్తి
భీతసేతానిమిత్తజాతాహతాలూన పక్షమూలతవలన నేల న్రాని యున్నతన
జాలి విన్నవించి యందిరివిముక్తిచంచక్షణాకుచాభోగమృగమదమేదురా
కెండసఫలితప్రాణవాయు నగు జూయ్యున పజతనయగురవాపనై వాపనలిల
యోజనంబుకు గాఁచగలు గావించి, తస్మిణంబ దక్షిణాశాముఖలక్ష్మ్యమాణ
యగు నయోముఖముఖులున దశముఖానుమానప్రియసఖ్యంబు గా సంఘ
టించి, నిలింపులు భయంఁడఁ గిబంధదోర్బంధనిర్బంధంబున కవరజయు
తంబు గాఁ గొంతవడి తగుల్చుచి యనంతరిగ బనశ్రుపాత్రంబు లగు రక్షః
కలత్రంబులకేత్రంబుల కవలతరవారు లొసఁగుతరవాగులం దదీయచండతర
బాహుదండకదర్శియుగఁ వేదండతుండపాండిత్యంబు హస్త్యుక్తి వర్ణి, య
త్తత్తి నరాదుండు మొండంబు నెండఁ గొలదిండినుచుం బోనోని నై మాని
కుం డై కేలుమొచి నిలిచి యొకమునికినుక దనుజునను వెనసి మీకతన నతి
పావనుండ నైతి నని భావిగాఁ కనిగాఁ శ్రమశ్యాశ్రమసంధంబు సూచించి దివి
కరుగ, నురుగహసంగతం బగుమతింగమునితపోవనిం దావుకొని, శబరిన
విధంబు చేరి యప్పలిందనుందరీసమాచరితపూజనోపచారి యై ఋశ్యమూక
నరణివిజ్ఞాపనంబు నలుఁక దదనుజ్ఞ చే మగోజ్ఞకీరశారికామృగనికాయంబునకు
నాన్పదం బైన గహపదంబుఁ గడచి కిచారవిందసాగంధికానుబంధగంధి
లంబును, ననుపమేయవనదేవతావితానహోలావిహరణానుకూలంబును నతి
విశాలకూలానువేలభేలావిలోలశుండాల గండమండలమదాస్వాదనానుషంగి
యు, ననంగజయనిషగరంగత్తరితటరసాలసాలకుసుమ విసరవిలసదాసవాసార
భరవిసారియు, ననేకలతికాపదేశలాసికాదేశికంబును, ననూనకాయమాన
మానితలతాగృహవిసోద నాదరనిషాదశాతోదరీకచనిచయవిచికిల మకరంద

(82) ప్రభులింగలీలలు—ద్వీపద. (గ్రం. సం. 998).

గద్యము. ఇదిపాలకురికి సోమేశ్వరసాద, విదితాష్టభాషాకవిత్వప్రవీణ
భామిత్రపిడువర్తి బసవేశ్వర, సోమయదేవాఖ్య సుకవీంద్రముఖ్య
ప్రణేతమై పాగడొందు ప్రభులింగలీల, యనుపమంబుగఁ బంచమాశ్వాస
మయ్యె.

ఈ పిడుపర్తి సోమయదేవకవి పాలకురికి సోమేశ్వరారాధ్యులకు శిష్యుడై
నట్లు పైగద్యముఁ బట్టియేకాక.

శ్రీవీరశైవప్రసిద్ధ సిద్ధాంత, ణోవిదశ్రీపాలకురికి సోమేశ
బసవపురాణాదిభవ్యకావ్యములు, అసమాక్షభక్తమహత్త్వంబుఁదెలిపి
ధారుణి శివభక్తి తగనిల్పినట్టి, సారవీరాచార్య శరణార్థిమీకు.

అను కృత్యాది వాక్యములను బట్టియు సునిగితము. మఱియు—
అనదృశజ్ఞాన ప్రియాశివభక్తి, రసికుండు నెఱ్ఱారు రామలింగయ్య
నన్ను రప్పించి మన్నన గారవించి, యున్నతాననమున నున్న పిడుపర్తి
సోమయదేవ విశుద్ధస్వభావ, శ్రీమన్మహాదేవ సేవానుభావ
కులగురుం డగుపాలకురికి సోమేశ్వర, డెలమిఁ జెప్పినకృతులీల వెలయించి
భవవీర్యజనకుండు బసవనార్యుండు, సవిశేషభాషదీక్షాబోధచెప్పి
బసవపురాణంబుఁ బద్యకావ్యముగ, రసికు లాననఁగ మీరలు చేసినారు
తాతలతండ్రులతరముననుండి, ఖ్యాతిగాంచినవారు కావ్యనిర్మితిని
వింటి మీవంటి వివేకులచేతఁ, దొంటిముక్కంటిభక్తుల కథలందుఁ
ప్రభులింగలీలకుఁ బ్రతిచెప్పనరిది, అభవుభక్తి స్థితికది యాలవాలము...
కవితకర్ణాటక కావ్యంబుగానఁ, దెలియ దందఱకును దెనుఁగనమీరు
శుద్ధసంవిద్రూపశోభితుడైన, సిద్ధవీరేశదేశికచక్రవర్తి
కమితలింగాంగసంగావధానునకు, విమలషట్పుక్రాబ్జపితదనానునకు
బ్రహ్మనాడీమధ్యపదశోధకునకు,
మద్గురుసావీరికి మహితాదివిధికి, నద్గతిప్రదునకు సహజీర్తనున
కంకితంబుగ ద్విపదాభిరామముగ, శంకరభక్తులు సంతోషమంద
నానతియిండు

ఇత్యాది వాక్యములచేఁ గృతిభర్త, కృతికర్త తండ్రి వృత్తాంతము, కవి
యింతకు మున్నొనర్చిన గ్రంథములు, నీప్రభులింగలీలలు కన్నడభాషలోనున్న

మూలగ్రంథమునకుఁ దేనుఁగనియు విస్తృతము. ఈతఁడు తన గురువుగారుచెప్పిన ద్విపద బసవపురాణమునకుఁ బద్యకావ్యమును రచించినట్లు పైవాక్యములలోఁ గలదు. అది యిపుడొకరు ముద్రించుచున్నారు శివభక్తి యుతములైన యీ ప్రభులింగభీలల వైలికై పైచరణములే చాలియున్నవి.

(83) శ్రీకృష్ణవిజయము. (గ్రం సం. 970)

ఇది యైదాశాసముల మహాప్రబంధము.

గద్యము—ఇది శ్రీవిజయవాణికా కనకదుర్గా మహాదేవీ ప్రసాదలబ్ధ నిరర్గళకవితాచమత్కార మాధవవర్తవంశాలంకార శ్రీమన్మహామండలేశ్వర మహిమండలరాయ మన్నెసులుగారు శ్రీపూసపాళి గోపాలకృష్ణరాయపుత్ర వసిష్ఠగోత్ర పవిత్ర నిశ్శంకవితరణక్రీడా సంఘోషితాశేష పద్వత్కవిజాల తమృభూపాలప్రణీతం బైన శ్రీకృష్ణవిజయంబు

మాకుదొరకినప్రతులలోఁ గృత్యాదిపద్యములులేవు. కథ పేరునుబట్టియే స్పష్టము. కవిత్వము ప్రభుకవిత్వము. ఆముక్తమాల్యద, చంద్రికాపరిణయము, నిదియు నాయాకాలముల ప్రసుకవిత్వములకు మచ్చుముక్కలు. వైలి—

పీ. నవమండహానకరితలీల హరిచోట సరిచోట నట్టహాసాంకురంబు
నమృతంబు చిల్కు నెయ్యిపుఁబల్కు హరిచాయ నరిచాయఁ గోపనిష్ఠురతరొత్తి
విరితూపుచూపు లిత్తరిగూపు హరిచెంత సరిచెంత శిఖశిఖాభరనిరీక్ష
చలులవిద్యుల్లరాసమవృత్తి హరిపజ్జ నరిపజ్జ నసలకీలానువృత్తి
గీ. వెలయశృంగారరసమును కీరరసము, నిరుదేసలయందు వెదచల్లు నిగురుబోడి
పోడిమితెఱంగుఁ గాంచుగీర్వాణనీల, వేఱ లాశ్వర్యరసధుర్యవాఁబలైరి.

ఉ. ఆరయఁ జక్రదైన్యదశ ప్రాస్వతగాంచుఁ జోరిత్పిష్టలం
దేరను దీర్ఘవృత్తి యతిదీర్ఘము లాను వియ్యక్తి కోటిని

ట్టారుపుగాడ్చు లంచుఁ నెఱవొప్పగెఁ గప్పుడురీతి ప్రాస్వదీ
ర్ఘురతరస్థుతస్వరము లూఁది వచించెను గుక్కుఁ టాఘములే.

చ. సుఖభోగి యందు బలసూదను డెందము హర్షిమందఁగా
నరకుని యంత్యభోగమునం బెఱిగించి తదంబకు వ్రనో

హరమణి కుండల ద్వితయమర్పణసేయఁ దగుం బ్రయోజనాం
తరమును నంద పుష్పనవనర్పణ నొక్కటి సంఘటిల్లెడుక.

ఈ ప్రబంధము బెజవాడ కనదుర్గాంబకుఁ గృతియైఁబడినది. కాశ్యపుకి నామనవత్సర కార్తిక శు ౧౧ జయవారము చిట్టెయ్యగారి నరసింహదాసుఁడు వ్రాసినప్రతి.

(84) వీరభద్రవిజయము. (గ్రం. సం. 978)

ఈగ్రంథగద్యము:—శ్రీమన్మహేశ్వర యివ్వలూరి ఆరాధ్యసోమనాథదేవ శ్రీపాదపద్మారాధక కేసనామాత్యపుత్ర పోతయనామధేయప్రణీతం బైన వీరభద్ర విజయం బనుపురాణకథయందు—నాలుగాశ్వాసములు గలది. కథ క్షమారసంభవాదియైచది. ఇక్క-వి తైపుఁడు. భాగవతియు నాంధ్రీకంచి, బమ్మెరపోతరాజు తండ్రియుఁ గేసనయే యగుటచేత నీపోతయ నాపోతయు నొక్కఁడేయని వీరభద్రవిజయనిర్మాణమును బమ్మెరపోతరాజుపై నారోపించి పండితు లిదివఱకుఁ గొంత వాదప్రతివాదములం గావించిన యవసరమున నీగ్రంథవిషయమును బలువురు వినియే యున్నారు. కొవున నంతగా వ్రాయఁబనిలేదు. తైలికై కొన్ని పద్యములు.

చ. ఘనసతర మాతులుంగ వటఖద్బరంభకదంబసంబచం
దననవచంపకప్రముఖతాలతమాల విశాల నాలలో
చనవరగంధనార ఘనసారయుదుంబర చూతకేరకీ
పనసలవంగలుంగితిరుపంక్తుల నొప్పెడి దాని వెండియున్.

శా. రాచే యేశువు మాన్పురే మనసిజు స్రవ్యంపరే కావరే
పోరే కుయ్యజిగింపరే సరిక నాపుణ్యంబు పిన్నింపరే
తేరే దేవర వేడి నాపిమిట్ట దీర్ఘాయు సుతుష్టిగా
నీరే మంగళసూత్రబంధనము మీకెంతేని పుణ్యంబగున్.

శా. కైలాసాచలవాస నీపు ధవగాకారుండ వై యుండిఁగాఁ
గాలాంభోధరదీప్తిమెచ్చగ భుజంగభృంగ సంకాశమై
నీలచ్ఛాయ యిడేమిథంగి బాడ మెన్నీకంఠకోణంబునన్
వాలాయుబుగ నాకుఁ జెప్పము కృపన్ వాణీశసంపూజితా.

ఈప్రతి దుర్బుఖనామ సం. ఆశ్వయుజ శు॥ ౧౫ సోమవారము శివదేవుని చిక్కలలో కపిల జోగిరాజుగారి కొమ్మార్లు మల్లయ్యగారు వ్రాసినది.

(85) లక్షణశిరోమణి. (గ్రం. సం. 948)

ఇదియొక లక్షణగ్రంథము. వెంకటరమణకవికృతము. ప్రత్యాశ్వాస పారంభమునఁ దనగురువును—

గీ. తరణివాయాన్వయాభినుధాంశుఁ డనఁగ, వెలయు మధురచాతుర్య వితతకలిత శబ్దతర్కాది సకలశాస్త్రప్రవీణుఁ, గవిజనబ్రహ్మ నరసింహకవిఁ దలంతు.

అని తలంచియున్నాడు. గద్యమిట్లున్నది:—

“ఇది శ్రీమద్వేంకటరమణకరుణాకటాక్ష వీక్షణసంప్రాప్త సహజసారస్వత విశ్రుతాశ్రాంతవిశ్రాణన సంతతసంతోషితామందానందకందళిత నిఖిలధరాబృంధారకబృంద నందవరవంశోత్తంస సకలకవిరాజమిత్ర పోత్తపువంశపవిత్ర గౌతమ గోత్రాశ్వలాయనసూత్ర సుచరిత్ర పసిండికొండ దుగ్గరాజ వెంగనమంత్రి పౌత్ర రామయామాత్యపుత్ర మాదూరి రఘునాథయ్య ప్రధానదాహిత్ర, అశేషవిద్య త్కవిజన కృతాదరణపాత్ర చతురుపాయధురీణ కార్యఖడ్గప్రవీణ సకలసుకవిజనాం గీకృత దత్తనిశ్చంకలక్షణచక్రవర్తి చిరుదాంక వేంకటరమణార్యప్రణీతంబైన సకల లక్షణసంయుత సుధాభిసంపూర్ణ చంద్రోదయంబగు లక్షణనిరోమణియందు...”

ఇది యప్పుకవీయమువంటి పెద్దపుస్తకము:—వర్ణములు, గణములు యతులు, ప్రాసములు, వృత్తములు, బంధములు మొదలగువానిక లక్ష్యలక్షణములు విపులముగఁ గలవు.

గీ. తగుఱు కారాంతశబ్దముల్ ద్వంద్వమైన, యపుడుమీఁదటిఱుత్పమ్మలఁగిరేఫ లగును తద్వర్ణమిశ్రంబు లగుమహేంద్ర, ధాత్రశంకరనుతపద్వ నేత్ర కృష్ణ.

శబ్దశాసనంఁడు, ఆదిపర్వము, ఉత్పల ర-వ పాదమునద్వంద్వమున ద్వంద్వసమాసంబగుట ఋకారాంతరేఫయగుటకు ప్రయోగలక్ష్యం—

ఉ. క్షుత్రియవంశులై ధరణిఁగావఁగఁబుట్టిన ... రామమాం

ధాత్రరఘుక్షీతీశులు ముదంబునఁగాచిరె యేయుగంబునఁ.

ఈపుస్తకము కాగితములమీఁద వ్రాయఁబడినది. వ్రాతయెవ్వరో కన్నడ చేతవాసులు వ్రాసినట్లున్నది.

(86) వీరశైవదీక్షాబోధ. (గ్రం. సం. 1103)

ఇది పిడుపర్తి బసవేశ్వరకవి రచించిన యొక ద్విపద శైవప్రబంధము. రెండా శాస్త్రములు మాత్రమే యున్నవి. ఇక్క-వి—

“పిన్నప్రాయమునఁ జెప్పితి శివకథలు, ప్రన్ననితెనుఁగునఁ బదరితిఁగొన్ని

నడివయస్సునఁ బిల్లనయనారిచరిత, నొడివితి ద్విపదగా నూతనోక్తులను

కాలమానన్నంబు గాకటమున్న, లాలితకావ్యకళాప్రాధిపేర్తి

సకలాంగమత్తురాణసమ్మతం బైన, యొకశివకథ యొక నొసరింపవలయు ”

అని యూహించుకొనుచుండగా—

వరచరిత్రుడు భరద్వాజగోత్రుండు,

కోవిద మిత్రుండు కులవమిత్రుండు, శైవబంధుడు సత్యసంధుఁడు మత్రిముండు
తురగఖురోద్ధూత ధూళిధూసరితి, పరరాజ కీర్తిప్రభాపలుండు ...

ఘనలింగసత్కథా కౌముదీపాని, జనితప్రకాశలోచనచోరుండు .

... వీరబాణావనినాథు, పుత్రుండై కవిరాజపుంగవస్తోత్ర

పాత్రుండైవైరిభూపాలకగర్వ, జైత్రుండై సత్కృపాసాంద్రవిశాల.

నేత్రుండై చనుతిమ్మవృషపరేఖ్యుండు (కృష్ణదేశిక సత్రము
విఠిగిపోయినందున గృతి భర్తపేరు తెలియలేదు. ఆస్వాద్యంతముల యం
దన్నితావులనుగూడ—

“వీరబాణుని తిమ్మవిభునికుమార, వీరసద్గుణహార విమలవిహార”

యని చెప్పచుండుటచే వీరస్మృతియని తలంపవలయును.

తెలుఁగుకవిత్వంబు తేటగాఁజెప్పఁ, బలియుండు పిమపర్తి బసవనాహ్వ
యుండు (అనియెంచి)

ననుఁ బిలిపించి సన్మానంబుచేసి, వినయమున విభూతిగడ్డంబులిచ్చి

క్రితము దీక్షాబోధ కరియపద్మగును, రితిగన్నడంబున రగడగావించె

దెలుఁగుననాకృతి ద్విపదగామిర, లలవరింపుండు మాకభిమతిం బనుఁడు.

తాను దీనిని రచించినట్లు తెల్పుకొనియెను. ఇతఁడు ప్రభులింగలీలలు
ద్విపదగానొనర్చిన సోమనాథునితండ్రి. ఈతని కవిత్వము చక్కగానున్నది.

(87) హరభక్తవిలాసము. (గ్రం. సం. 1124)

ఈ గ్రంథమునకు గద్యము.

“ఇది శ్రీమచ్చెన్నమల్లికార్జున కరుణాకటాక్ష లభ్యకవితామాధురీధురీణ
కాళికగోత్రపవిత్ర శ్రీగిరిరాజులత్ర సుకవిజనవిధేయ పాపయనామధేయప్రణీతం
బైన స్కాందోపపురాణంబున” అని యున్నది. దీనింబట్టి దీనికి స్కాందోపపురా
ణము, హరభక్తవిలాసము నను రెండుపేరులున్నట్లు తేలుచున్నది. ఏదాశ్వాస
ములుగలది. ఇందు శివనాథుఁడు, పశుపతి, నందుఁడు, భీరుఁడు, యజ్ఞదత్తుఁడు,
తిలకాపతి, వాగీశుఁడు, హరదత్తుఁడు, విచారపత్నుఁడు, కలికామదేవుఁడు, సత్య
దాసుఁడు, మొదలగు శివభక్తులకథలు వర్ణింపఁబడినవి. విష్ణుభక్తులవరిత్రమునకుఁ
బరమయోగివిలాస మిట్టిదియే. మొదట నిండుమంఛు ౫౦ పుట్టిముల దన్యుఁ

గట్టవలె నంటుకొనిపోయి యుండుటచే గవిపూర్వోత్తరములు తెలిసికొనవలను పడలేదు. శైలికై కొన్ని పద్యములు.

సీ. ముంగిల్ల కడకుం జేరంగనీరేకిదా నమవీధినైనను నమవనీరు

ధనధాన్యము లొసంగఁ గొననొల్లరే కదా పూనిమొక్కైనను బుచ్చికోరు

చిన్ననూతులనీరు చేదనీరేగదా యంబుజాకర మైన నంటనీరు

మొనసి యేచదువులు విననియరేకదా బబుదూరముననైన నిలువనీరు

గీ. మహిని బెద్దలెల మాతంగకులజాల, నిట్టిహీనజాతిఁ బుట్టుకంటె

బట్టిజాతినైనఁ బశుస్వగజాతుల, యందు నైనఁ బుట్టు టర్హమరయ.

శా. ఆజై వాత్సకఖండభూషణమనోజ్ఞాగారిపూర్వావనిఁ

రాజీవోత్పలకై రవాదినుమనోరమ్యంబు మాధుర్య వి

భాజిత్తుష్కరముఁ దృప్తఫలకసోపానస్ఫురత్కూలమై

రాజల్లంగ సరోవరం బొకటి నిర్మాణం బొనర్చెప్రహేఁ.

ఉ. అకటా లోకవిరుద్ధకార్య మిటు సేయం గూఁపనే ప్రాణనా

యక వేదాగమశాస్త్రపుంజముల నెం దైన నిచ్చారించ భా

ర్యకుఁ గేలోష్ఠిష్టుట యుక్తమంట కలదే యత్యంతిఘోరాఘు మూ

రకనఁ జెందఁగఁజేయుటెతిగవు సుస్విజ్ఞుండ వై యుండియుఁ.

దీనిని ఏలూరు, మ॥ మల్లంపల్లి కోటిశ్వరశర్మగా రొసంగిరి.

(88) సాచందోపాఖ్యానము. (గ్రం. సం. 1101)

ఈ గ్రంథము గోటబాపనయ్య కుమారుఁడు శివరామయ్య రచించెను.

కాళికగోత్రోద్భవుఁడు. ఇక్కవి మాటలంటి బ్రాహ్మణుండని తోఁపదు. వంశ

కర్తను జెప్పఁడు,

క. అకాళికగోత్రాద్భిను,ధా కరుండఖలైకదాసధర్మకరాను

శ్లోకుఁడు చెంగయ్యయనం, గాకీర్తిహించె గోటకరణం బగుచుఁ.

అతఁడు పొట్టినాయకుఁ బడసి, పాపచారిత్రిఁడు వేంకటాద్రి, బాపనయ్య

పేరులు తెల్పుటచేతను గోటకరణము, గోటసీమకరణము, మేధాశక్తి

పేరునతో లెక్కలు వ్రాయఁదొడఁగె, బాపనయ్య యొసంగు బాపనయ్యల కగ్ర

హుతియుట, వారలలో మహాగణకవయ్యఁడు, ఇత్యాదిపదములఁ దఱచు విశేషణ

దమనశక్తియు గూర్చి చెప్పటచేతను గాయఁడు కానోవును.

ఇది శ్రీమత్కాళికాంబావ్రసాదలబ్ధ సాహిత్యవైభవ

నదాశివస్వరూప సద్గురుచరణారూఢివసేవాసమాసాది తావైత్వతానుభవ
కాళికగోత్ర సుధార్ణవ కైరవబాంధవ కోటబాఠశాలయ్య తనూభవ సవినయగుణ
విధేయ శివరామనామధేయ ” యనియే చెప్పికొనినాడు, కాశహస్తీశ్వరునకుఁ
గృతినర్పించుట,

... “ అట్టి యభినవధూర్జటి యస్తదీయ, దేశికస్వామి కరుణావిధేయుఁ డగును.”

సానందోపాఖ్యానమును రచించుచు యానతిచ్చినట్లు చెల్పుట, కోట
కరణములుగాఁ జెప్పకొనుట యిట్టివానింబట్టి యీకవీంద్రుఁడు స్థూరిమండల
నివాసియగుట నికరము.

ఇది యైదాశాస్త్రముల ప్రబంధము—నాతికనివపదఘోరమైన కవనము,
“నెమలికన్నీరు వేటకానికీఁ బ్రయంబుగాదు” “తివిరితలగొట్టఁబంచినఁ జెవులకు
బండ్లాడురీతి” “మంచిదెప్పఁబోయి పెరుగొడవలు నెచ్చుకొన్నరీతి” నిట్లు లోకో
స్తులందందు సమయోచితముగఁ బ్రయోగించును శైలికై—

క. నావుఁడు గంపము భయమున్, భావంబునఁ జెనఁగొనంగ భాస్కరతనయుం
డావృత్తాంతము విని మది, లో వెఱిగందుచును మిత్రలోకముఁ దానున్.

ఉ. ముందటిచింక మెల్ల నొకమూల వసించఁగఁ జేసి కింకరు

ల్కుందఱవంకఁ గొల్వఁ జని మూఁడు గపుల్లును దాఁకి యచ్చటన్

నందడిఁ జొరలోకములనందఁగ బొందుగ నిల్చికాంచె సా

నందువిమాన మానుజనందితసగ్గణబృందు నయ్యెడన్.

గీ. మిగులఁ బిచ్చుకుంటు మీఁద గంగాప్రవాహంబు వచ్చినట్లులయ్యె దేవ !

నన్ను ధన్యుఁజేయ నెన్ని విారివోట, కరుగుదెంచుటెల్ల ననఘచరిత.

ఉ. తామస మేల రిండు ప్రమదంబున మద్భవనంబుఁ జూచి పా

ద్యామలనత్రియల్ వడయుఁ డన్న జటింద్రుఁడు మందహాసమున్

మోమున నంకురింప మునిముఖ్యులుఁదాను విమానరాజముం

బ్రేమము మీఱఁగింక బరేతవిభంప మహానురాగుడై.

పుస్తకమతిశిథిలమైనది—దీనిని పెదపాప నివాసులు మ॥ నందివాడలో
కట సుబ్బారాయఁడుగా రిచ్చినారు.

(89) బసవపురాణము. (గం. సం. 1127)

పాల్కురికి సోమనాథకవిప్రణీతము ద్వీపదకావ్యము. ఇ
గర్జాటదేశములోని గొబ్బూరునివాసి సంగనామాత్యున కంత్రమైనర్వ
పాటింపఁదగిన కర్ణాటభూమికిని, కోటిమై యొప్పుగొబ్బూరునంగ, నా

గురువరతంత్రుండు గొబ్బూరివిభుఁడు, పరమశివాచార పథవర్తనుండు
లింగైకనిష్ఠావిలీనమానసుఁడు, సంగనామాత్యుండు జగదుపకారి ...

బసవసన్నిహితసద్భావాత్మసఖ్య, బసవసన్నిహితసద్భావసంగాఖ్య
శ్రీలింగమధనవిలాసకేళివి, శాలసౌఖ్యానంద సంగనామాత్య.

గొబ్బూరిమాదన్న కూరిమిశిష్య.

ఇత్యాద్యాశాస్త్రసాద్యంతి వాక్యములంబట్టి స్పష్టము. ఈ కవియే పండితా
రాధ్యచరిత్రమును రచించినది.

గద్యమిట్లున్నది—

ఇదియసంఖ్యాతమా హేళ్యోదివ్య, పదపద్మసౌరభభ్రమరాయమాణ
జంగమలింగప్రసాదోపభోగ, సంగతిసుఖసుధాశరధినిమగ్న
సుకృతాన్తాచాలకురికి సోమనాథ, సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
చరలింగ ఘనకరస్థలశివనాథ, వరకృపించితకవిత్వ స్ఫూర్తిబేర్చి
చనుబసవపురాణ మనుకథ ముందు, ననుపమంబుగఁ బ్రథమాశ్వాసమయ్యె.

ఏవాశ్వాసములపురాణము, దీనికి పేడపర్తి సోమదేవకవి పద్యకావ్యముం
గావించెను.

ఈకవి తనతల్లిదండ్రులను గుఱువును స్నేహితులను గ్రంథవిషయము నీ
క్రిందిరీతిం జెప్పకొనియెను.

సరఁగు వేళోక్తి నీశ్వరకులజుండ, శరణజనాశ్రయ సకలస్వరూప ...

భ్రాజిష్ణుఁ డగువిష్ణురామదేవుండు, శేషిష్టయగు శ్రియాదేవి యమ్మయును
గారవింపఁగ నొప్పుగాదిలినుతుండ, వీరిమా హేళ్యరాచారవ్రతుండ
ఖ్యాతిచే సద్భక్తి గలకట్టకూరి, పోతిదేవుని పదాంబుజ వట్టదుండ ...

వడగాము రామేశువరిశిష్యుండనఁగఁ, బడు చెన్నగాముని ప్రాణసఖుండ

సలిఁ బాల్కురికిసోమనాథుఁ డనంగ, నెలసినవాడ నిర్మలచరిత్రుండ

నుకుతరిగద్య పద్యోక్తులకంటె, సరసమై పరఁగిన జాను తెనుంగు

చర్చింపఁగా సువిసామాన్యమగుటఁ, గూర్చెదదీప్తిపదలు కోర్కి దైవాఱి ...

అతతబసవపురాతనభక్త, గీతార్థసమితియె మాతృకగాఁగఁ

• బూరితంబై యొప్పు పూసలలోని, దారంబుక్రియఁ బురాతనభక్తవితతి

• చరితలలో పలసంధిల్లు బసవ, చరిత యేవర్ణింతు సత్కృతియందు—

ఈ ప్రతి భావనామనవత్సర పుష్య శు 2 బుధవారము వఱకు బూరుగు
పల్లి లింగయ్య అయ్య వార్డుగారి ప్రతింజూచి గోపరాజు రాయపరాజు కుమా
రుఁడు కనకరాజు వ్రాసినది.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు.

(TELUGU ACADEMY.)

రాష్ట్ర సనామ సంవత్సర కార్యనివేదనము.

పోషకుల సంఖ్యలో మార్పులు లేవు :—ఈ సంవత్సరమున నూతనముగా ముగ్గురు యావజ్జీవనభ్యులుగాఁ జేరిరి. యావజ్జీవనభ్యులగు దినాబహదరు ముట్నూరి ఆదినారాయణయ్యగారు కాలధర్తము నొందిరి. కాఁబట్టి యిప్పటి యావజ్జీవనభ్యుల సంఖ్య ముప్పది యొకటి యైనది.

నిరుపిసాధారణసభ్యుల సంఖ్య 174. వీరిలోఁ జందా లీయనివారును సభ్యులుగా నుండ నిష్టము లేదని తెల్పినవారునుఁ గలసి 52 తగ్గిరి. 4 గురు చందాదారులుగ మాఱిరి. 18 గురు క్రొత్తవాలు చేరిరి. సంవత్సరాంతమునఁ గల సాధారణసభ్యుల సంఖ్య 136.

ఇదివఱకున్న గౌరవార్థసభ్యుల సంఖ్య 38. అందు, ఆఁకొండి వ్యాసమూర్తి శాస్త్రిగారు, శొంఠి భద్రాద్రి రామశాస్త్రిగారును గాలధర్తము నొందిరి. కాన నిపుడు 36 రున్నారు.

సంవత్సరాంతమున కున్న నానాధ సభ్యులసంఖ్య యీక్రింద వివరింపఁ బడినది.

ప్రతిష్ఠాపకులు. 2.

పోషకులు. 7.

యావజ్జీవనభ్యులు. 31.

సాధారణసభ్యులు. 136.

గౌరవార్థసభ్యులు. 36.

దివాన్ బహదరు ముట్నూరి ఆదినారాయణయ్యగారు, ఆకొండి వ్యాస మూర్తి శాస్త్రిగారు, శొంఠి భద్రాద్రి రామశాస్త్రిగారు వీరు ముగ్గురును గతిం చుటచే బరిష్టత్తునకే కాక యాంధ్రలోకమునకుఁగూడ లోటు వాటిల్లినది.

— * కార్యనిర్వాహకసభ. * —

కార్యనిర్వాహక సభలోఁ జేరిన దివాన్ బహదరు ముట్నూరి ఆది నారాయణయ్యగారు, గురుజూడ వేంకటప్పారావుగారును స్వర్గస్థు లగుటచే వారికి మాటుగా నితరుల నియమింపవలసి యున్నది. ఈ సభ యందు వేతేమియు మా ర్పులు లేవు.

శ్రీబాబ్బిలి మహారాజువా రీసంవత్సరమున సభాపతిగ నుండునట్లు గత సంవత్సర సభలోఁ దీర్తాన మైనది గాని వాగు దాని కంగీకరింపలేదు.

— . పరిషత్ప్రతికాప్రకటనము. . —

గతసంవత్సరము నందువలెనే యీవత్సరమునఁ గూడఁ బరిషత్ప్రతిక మాసపత్రికగానే ప్రకటింపఁబడినది. పరిషత్కార్యస్థానమున నుండు పండితులు బ్ర. మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు రాజమహేంద్రవరము కళాశాలో పాఠ్యాయులుగ జూనునెలలో నెట్లుఁజేరెను మఱి కొన్ని కారణముల చేతనుఁ గొన్ని మాసములలో సకాలముఁ బత్రిక వెడలుట కవకాశము లేకపోయినది. సాధ్యమగుసంతోషము నిఁకిముం దాలవ్యయ లేకుండు యత్నము చేయఁబడును. గతసంవత్సరములో నారంభించిన చెడలువాడ మల్లయకవి విరచిత విప్రనారా యణచరిత్రము పత్రికామ ఖిముననే పూర్తి యైనది. పాఠకుల కిప్పు డది పీఠయ మునకు సిద్ధముగా నున్నది. ఈ విప్రీయముఁ జంపూరామాయణమును నాంధ్ర గ్రంథమును బ్రకటించుచున్నారము. విప్రనారాయణచరిత్రమువలె నిదికూడఁ గా ర్వేటినగరసంస్థానమునందే పుట్టినది. ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి కృతము. కార్వేటినగరసంస్థానాధీశుఁ డగు కనవభూపాలున కంకితము. దీక్షిణి రెండవప్రతి యొక్కడ నున్నట్లు కనఁబడదు. దొరికినమువారి పుస్తకభాండాగారమున లేదు. ఎవ్వరియొద్దవైన నొకప్రతి యున్న నెండుదరుగాక ! ఇప్పటికి నాలుగాశ్వాసము లైనది. మఱినాలు గున్నవి. ఈయేటఁ బత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసాదుల శ్లోకములు దత్తతర్కరల నామములును ౧ వ యనుబంధమునఁ జూడఁదగును.

పరిషత్సభ్యులు కాని పత్రికచందాదారులు ప్రాంతవారు 74 గురు. క్రొత్త పారు 87 గురు. మొత్తము 111 రు.

— * పుస్తకభాండాగారము. * —

ఈ సంవత్సరమున సంపాదించబడిన గ్రంథములు :—

ముద్రితములు :—గ్రంథకర్తలును వానింబ్రచురించినవారును బంపిన గ్రంథములు 43. కొనినవి 57. మొత్తము 99. కొనిన 57 పుస్తకముల వెల రు. 224-5-0 ఉచితముగ వచ్చినవారి వెల రు. 31-0-6 లు. మొత్తము గ్రంథములు విలువ రు. 255-5-6 ఇప్పటివఱకున్న యచ్చుపుస్తకములు 5581 వీని వెల రు. 1133-11-6.

వ్రాతపుస్తకములు :—క్రిందఁగిసంవత్సరమున నున్నమాఱుగు గ్రంథసంపాదకులు రమారమి యాశ్వయుజమాసము నంతకును గ్రంథములను సంపాదించిరి. వారిఁకఁ జేయఁదగినపని యంతగా నున్నట్లు కనఁబడకపోవుటచే వారి సంఠట నిలుపుచేయుట యైనది.

ఈ సంవత్సరమున సంపాదించబడిన లిఖితపుస్తకముల సంఖ్య. 735 వీనితోఁగూడ భాండాగారమున నున్న వ్రాతపుస్తకముల సంఖ్య. 3850 వీనిలో 3000 పుస్తకములకు సంస్కృతిముచకుఁ డెనుగునకు వేటుగా నకారాది పట్టిక సిద్ధమైనది. లక్షగ్రంథములు, పురాణములు, కావ్యములు నీరతిగా విషయవిభాగమును డెలుపుపట్టిక గొమ్మకట్టి వ్రాయవలసి యున్నది. ఇప్పటివఱకు 3800 కుఁ బట్టిక సిద్ధమైనది.

గ్రంథసంపాదకు లిసంవత్సరమున సంపాదించిన గ్రంథములలో (1) తాళ్ల పాక తిరువేంగాయ్య వ్రాసిన బాలప్రసాదక (అమరము ప్రథమ కాండమునకుఁ గీక), (2) కేషభట్టరు అప్పలచార్యకృతి మగు గామకృష్ణలీలాసము (మూఁడాశ్వాసములు), (3) స్వాత్మారామసుకసారిము (కవిపేరు తెలియదు), (4) ద్వారిత్రిశిక్షాసూత్రభాష్యము, (5) నానామణికవిచిత్ర వజ్రభూషణము, (6) దేవులపల్లి వేంకటకవికృతాంధ్రచింతామణి (నైద్యసద్యకావ్యము), (7) మర్దనకవి సీతావిజయము, (8) హొన్నయకవి జ్యోతిషరత్నాకరము (సద్యము), (9) ఎలకూచిబాల సరస్వతి రాఘవయాదవపాండవీయము, (10) బేణాపంచవింశతి (సద్యకావ్యము), (11) రామదాసకవికృతమగు నేకశిలానగరమాహాత్మ్యము మొదలైన గ్రంథములున్నవి.

చెన్నపురి నివాసులగు మ॥ వి. వి. సుబ్బరామయ్యసెట్టిగారు 19 తాళ్ల పత్రగ్రంథముల నిచ్చిరి. అందు, వేంగనామాత్య పుత్రుఁడగు శేషచలకవికృత

మగు మహాలక్ష్మీపరిణయము (మూఁడాశ్వాసములది), మాధవకవివీరచిత భగవ
ద్గీతాయోగశాస్త్రము (పద్యకావ్యము), శ్యామరాయకవి వీరచిత రామాయణ
వచనము (బాలాయోధ్యాకాండములు), మె. సాంద్రీసుదోరగారి కోరికపై పైడి
పాటి కొండయ్యకుమారుడు పావయ్యరచించిన రంగనాథ రామాయణవచనము
(యథాకాండములో 200 పుటలు), మఱి 10 చిన్నతకములు మొదలైనవి గలవు.
వీనినొసంగిన సుబ్బరామయ్య సెట్టిగారి కిందుమూఁముగాఁ బరిషత్పత్రజ్ఞతను
బ్రకటించుచున్నారము.

ఈ సంవత్సరమున గ్రంథముల నిచ్చినవారిపేరులు మొదలైనవి 2 వ
యనుబంధమునఁ జూపఁబడినవి.

ఈవత్సరమునఁ జెన్నపురిలో నఖిలభారతవర్షీయసప్తమాయుర్వేదసమ్మే
ళనసభాసందర్శమున నడచిన ప్రదర్శనమునఁ బరిషద్భాండాగారమునం గల 29
వైద్యగ్రంథములును వైద్యప్రశంస గల యనితల్లిశాసనమును బ్రదర్శింపఁబడినవి.
గ్రంథములం బ్రదర్శించినందు కొకరజతపతకమును శాసనమున కొకప్రశంసాపత్ర
మును బ్రదర్శనాధికారులు పరిషత్తున కొసంగిరి.

— * నిఘంటునిర్మాణము. * —

భారతప్రయోగానుక్రమణికకై పదములు వ్రాయుట పూర్తి మైనది.
1915 సంవత్సరము నవంబరు నెలనుండి నిఘంటువు వ్రాయుట ప్రారంభ మైనది.
ఈపనికి బ్ర॥ వేదము, వేంకటరాయశాస్త్రిగారు ముఖ్యసంపాదకులుగా నియ
మింపఁబడిరి. వీరితో నిరువురు సహాయకులు నొక వ్రాయనకాఁడు నున్నారు.
వీరిజీతముల వివరము :—

ముఖ్యసంపాదకునకు నెలకు	225—0—0
ప్రథమ సహాయకునకు	40—0—0
ద్వితీయ సహాయకునకు	25—0—0
వ్రాయనకొనికి	25—0—0

810—0—0

నిఘంటు నిర్మించునద్దతిఁ జూపుటకై 100 పదములను మచ్చునకువ్రాసి
యచ్చున కిచ్చివారు. ఈ మచ్చుప్రతి సిద్ధమైన పిమ్మటఁ బండితులకుఁ బంపి వారి
వారి యభిప్రాయములను దెలిసికొనవలసి యున్నది. వ్రాసినపదములంబట్టి భార

తానుక్రమణిక సమకూర్పవలసి యున్నది. ఈ నిఘంటుకార్యమునకు బరిష్కా-
ర్యస్థానములో దావుచాలక సమీపమున నున్న యొకమిద్దె నద్దెకు దీసి యం-
దుంచినారము.

— * గ్రంథప్రకటనము * —

పత్రికలోఁ బ్రారంభింపఁబడిన విప్రనారాయణచరిత్రము విడిగాఁ బుస్తక
రూపమునఁ గూడఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఇన్నూఱుసంవత్సరములకు ముందు సము
ఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకునిచే రచియింపఁబడిన జై మినిభారతవచనకావ్యము
గూడఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఈ పుస్తకముద్రణమున కేనద్రవ్య మంతయు దొడ్డప్ప
నాయకనూరు వడిగరై జమిందారులును, బై వేంకటకృష్ణప్పనాయకుని బంధు
వులుచునగు దివాన్ బహదరు ఆసరెబిల్ వి. రామభద్రనాయకుగారు తామిచ్చెద
మని గతసంవత్సరము బల్లారిలో జరిగిన సభలో వాద్యము చేసియున్నారు.

కవిజనాశ్రయము ముద్రణమైనది. వీరిక తరువాతి యున్నది. శీఘ్ర
కాలములో నిదియుఁ బ్రకటింపఁబడును. సిద్ధముగా నున్న—

1. విప్రనారాయణచరిత్రము వెల. 0—8—0.

2. జై మినిభారతము. వెల. 0—12—0.

పరివర్తకముల కీరెండును సగమువెలకే దొరకును.

భారతము—భారతములో యాదిపర్వము నీ సంవత్సరమున నిర్దుష్ట
ముగాఁ బాఠభేదములతోడఁ బ్రకటించునట్లు గతసభలో మొదట నిశ్చయింపఁబడి
నది; గాని యుద్యోగపర్వముం బ్రకటింపవలయు నని యిటీవలఁ గార్యనిర్వాహక
సభవారు తీర్మానించిరి. ఎంత యత్నించినను నీవనికిఁ గావలసిన పండితుల
నొక్కఁడో సమావేశము చేయుట సమకూడినది గాదు. కావునఁ గార్యమును
రెండుభాగములుగ విభజించి యందు మొదటిభాగ మగు పాఠములనైతి
వ్రాయుట యనుపని ప్రారంభింపఁబడినది. ఇప్పటి కుద్యోగపర్వప్రతు లిరువది
యాఱు దొరికినవి. వానిని బరీక్షించి మొదటిమూడశాస్వసములలోని పాఠము
లను రాజమహేంద్రవర వాస్తవ్యుల బ్ర. మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు,
కొంపెల్ల నుబ్బరాయశాస్త్రిగారు నను నిర్దేశు వ్రాయుచున్నారు. నాలుగవయా
శాస్వసములోని పాఠములను గుంటూరుపండితులచే వ్రాయించుట కేర్పాటు
జరుగుచున్నది. పాఠములు వ్రాయుట యైనపిదప వానిని బరీక్షించి గ్రాహ్య
గ్రాహ్యవివేచనము చేయవలసియున్నది. ఇదియే రెంటిలో ముఖ్యమగు భాగము.

— * వ్యాసలేఖనబహుమానము. * —

గతసంవత్సరమున బల్లారి పురవాసులు “ యుద్ధవిషయమై చక్కని వ్యాసము వ్రాసినవారికి రు 100 లు బహుమాన మిచ్చెదము కాఁబట్టి మీగీయుద్దేశమును బ్రతికాముఖమునఁ బ్రకటించి వచ్చిన వ్యాసములం బరిక్షించి బహుమాన మెవ్వరికీయవలసినదియు నిశ్చయింపుఁ” డని పరిషత్తువారిం గోరియున్నందున వారు నానకారము “భారతీయ యుద్ధధర్మములకును, అధునాతన పాశ్చాత్య యుద్ధధర్మములకును గల భేదాభేదములు ” (Hindu Ethics of War in the light of Modern Wars) అను విషయమును గూర్చి వ్యాసములను వ్రాసి పంపుఁ డని పత్రికాముఖంబునం బ్రకటించిరి. పదంపడి యావ్యాసలేఖనమున కిచ్చెదమనిన బహుమానము స్వల్ప మని తోచి పరిషత్తువారు గూడ నింకొక రు 100 ల నిచ్చులాగున స్థిరమై మరల నొక ప్రొత్తప్రకటనముం జేసిరి. దాని ననుసరించి 6 వ్యాసములు వచ్చినవి. అందు (1) అనంతపురము జిల్లా మండకసిరానివాసి యగు బి. గురురాజారావుగారు (2) పల్నాటిమిడినివాసి పి. జగన్నాథస్వామి, బి.వీ., గారు ననువారు వ్రాసిన వ్యాసములు రెండు సుత్తమము లని పరీక్షకులు నిర్ణయించినందున వారిద్దఱకును జైతీ రు 100 లు బహుమానము నిచ్చుటకు నిశ్చయింపఁబడినది.

మఱియు, “ నాంధ్రభాషావైద్యగ్రంథవాఙ్మయ ” మొప్పటి నుండి యారంభము, ఏయేవి పరివర్తితగ్రంథములు, ఏయేవి స్వతంత్రగ్రంథములు అను విషయములం గూర్చి వ్యాసము వ్రాసినవారికి బంగారు పతక మిచ్చెద మని అఖిలభారత వర్షీయ సప్తమాయుర్వేద సమ్మేళనమువారు ప్రచురించి, యాబహుమానద్రవ్యమును బరిషత్తువారిం గోరియున్నందున బరిషత్తువారట్లే యంగీకరించి రు 50 లిచ్చిరి. ఈ బహుమానము చెప్పపురాయుర్వేద కళాశాలా విద్యార్థియు, గోదాపరిమండలముగోని విశ్వేశ్వరరాయపుర నివాసియు నగు బ్ర॥ మల్లాది రామమూర్తిశాస్త్రిగారికి వచ్చినది.

— * ఆయ్యయములు. * —

గతసంవత్సరమున వచ్చిన సర్వాయము రు 11663—15—6. వ్యయము రు 11621—10—3. ఉద్ధారకులవలన రు 5000 ను, సోపకులవలన రు 3000 ను వచ్చునని సంవత్సరారంభమున నూహించితిమి గాని యటు రాలేదు. ఉద్ధారకు (Patrons) లెవరు నీ సంవత్సరమున జేరియుండలేదు, సోపకులలోఁ గొందఱింత

దనుక నేమాత్రము నీయ లేదని చెప్పవలసివచ్చినందుకుఁ జింతిల్లుచున్నారము. పరిష్కృత కిప్పటి కై దేఁపలయినది. ఈయే డయిన బోషకులును యావజ్జీవ సభ్యులును దమతమ చందాల నిశ్శేషముగ నిచ్చివేయుదు రని నమ్ముచున్నారము.

వ్యయము సంవత్సరారంభమున ననుకొనిన దానికంటె నన్ని విషయముల యందును దక్కువగనే యైంది. భారతీయద్రణము క్రిందను, అంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రముక్రిందను నేమియు వ్యయపడలేక. భారతసంబంధముగవ్యయము నల సంవత్సరపు లెక్కలలోఁ గనఁబడును. తక్కిన విషయములలో ననుకొనినంత వ్యయ మక్కఱలేకపోయినది.

ఆయవ్యయముల పై వర మీక్రిందివట్టికలలోఁ జూడ సగ్గును.
అంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి గొత్తనసంవత్సరపు జమ ఖర్చు నిల్వలెక్క.
(ది. 2-4-1916. హైదరాబాద్)

	రూ.	అ.	పై	రూ.	అ.	పై
పరిషత్తువారి ౧౯౧౬ సం॥ —						
అధ్యక్షుని చెందాను :—పత్రిక	..	6	0	0	.	.
సాధారణ సభ్యులకానాను	..	6	0	0		
అనుబంధముల లెక్కలలో చేరనివి : వి. అ. అ	...	5	5	0		
				20	5	0
పరిషత్తుకందునెల్ల	...	66	16	9	1	
హాలుసాలునిల్వ అదాయము	...	3,113	6	5		
				72,290	0	0
నిధులందు :—						
గతసంవత్సరమున	.	2,000	0	0		
హాలుసాలున జమ	...	1,302	13	0		
				6,302	13	0
మొత్తము. ...				78,613	2	0

ఖర్చు.

	ర.ప.	అ.	పై	ర.ప.	అ.	పై
<u>పరిషత్తువారి జనరల్ గ్రాండు :-</u>						
శక్తి / గనర్న మెంటు పత్రములు	...	10,000	0 0			
మద్రాసు బ్యాంక్ లో ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు	...	7,546	3 0			
మద్రాసు బ్యాంక్ లో నిల్వ	...	1,277	14 5			
ఆఫీసు మేనేజరు నార్దన్ నిల్వ	...	80	5 9			
				18,904	7	2
నమూలు కావలసిన చందాలు	...	5,733	8 0			
నమూలు కావలసిన వి. పీ. లు	...	8	5 0			
				5,741	13	0
కుర్చీలు, పెగియిరా సామానులు (ఆగలు)	...	483	8 0			
గత సాలాఖరునకు మినహా	41-8-0					
హోలు సాలునకు మినహా	45-5 0					
		59	13 0			
కాకితములు నిల్వ	..	142	11 0			
పత్రికలు నిల్వ (25 / మినహాయింపగా)	...	660	12 0			
పుస్తకముల నిల్వ	...	537	4 0			
				1,640	11	0
<u>పుస్తక భాండా గారము :-</u>						
గత సాలాఖరున నిల్వ	578-8-0					
హోలు సాలునకు ఖర్చు	96-13-0					
డిటో ఉచితముగా సచ్చివి	31 0 6					
	163 2-0	1,006	5 6			
గత సాలాఖరునకు మినహా	100-10-2	263	12 2			
				742	9	4
<u>తాటియాను పుస్తకములు :-</u>						
గత సాలాఖరునకు	...	12,283	8 0			
నాలు సాలునకు సచ్చివి	...	4,698	0 0			
				46,981	8	0
<u>పరిషత్తు నిఘంటు :-</u>						
భారత సామగ్రి వణిక వ్రాయుటకు	...	1,101	14 0			
పుస్తక భాండా గారమునకు	...	127	8 0			
జీతములు పెగియిరా యితర ఖర్చులు	...	2,979	0 6			
				4,208	6	6
మొత్తము.	...			78,613	2	0

పైన (డెటైల్) పడిన మాఖర్చు సర్దుబాటు ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారి రాక్షస సంవత్సరపు లెక్కలతో తనిఖీ చేసి సరియైనట్లు తెలుపుచున్నాను.

మద్రాసు 10-4-16
జ. చరసింహం, ఆడిటరు.

పురాణం నాగభూషణం.
నెమలి పట్టాభిరామరావు. కార్యదర్శులు.
అచంట లక్ష్మీవతి.

ఆయవ్యయముల లెక్క.

ఆయము.

2

	రూ.	అ.పై	రూ.	అ.పై
టీతములు ...	1,178	6 0		
ప్రయాణపుబత్తె ...	12	1 0		
ఆడిటఫీజా ...	50	0 0		
ఆఫీసుబాడుగ ...	300	0 0		
కాగితములు కలములు పగైరా ...	50	14 0		
చిల్లరయచ్చుకూలి ...	110	13 1		
ప్రకటనలకు ...	15	0 0		
పోష్టేజి ..	52	9 5		
తంతులు, రిజిష్ట్రేషను పగైరా ...	12	3 0		
యక్కుపైండింగు ..	17	6 0		
సప్తమాయుర్వేద సమ్మేళమునకు విరాళము ..	50	0 0		
బ్యాంకుఖర్చులు ...	1	13 6		
చిల్లరవ్యయములు ...	49	4 6		
			1 900	6 6
పుస్తకభాండాగారమునకు ట్రావిలింగు ఏజెంట్లు ...	705	9 0		
డిటా చిల్లరవ్యయములు ...	73	0 5		
పుస్తకప్రకటనము ...	305	3 4		
			1,083	12 9
పత్రికలు :—కాగితములు ...	297	7 0		
ఇతరఖర్చులు ...	443	3 0		
			740	10 0
మినహాయిపులు :—				
చందాలు ...	466	0 0		
మిర్చిలు పగైరా నామానులు ..	48	5 0		
పత్రికలు ...	220	4 0		
పుస్తకభాండాగారము ...	100	10 2		
			835	3 2
పుస్తకములు వ్రాయుటకు అడ్వాన్సు ? మాఖర్చు ..			8	13 0
గతసాలు ఏ. పి. బాలోలు మినహా ...			14	0 0
గతసాలు పత్రికలు నిల్వ మినహా ...			682	5 0
హోలుసాలుకుని వ్య ఆదాయము ...			3,443	6 8
మొత్తము ...			8,708	9 1

* క్ర.దా.సు 10-4-46
శ్రీ సరసింహం, ఆడిటరు.

పురాణం నాగభూషణం.
నమలి పట్టాభిరామరావు. కార్యదర్శులు.
అచంట లక్ష్మీవతి.

III.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుయొక్క రాక్షసనామసంవత్సరము జమాఖర్చులు

తెలిపెడు స్టేటుమెంటు,

జమ.

చందాలు :-	రూ.	అ.	పై	రూ.	అ.	పై
యానజీనసభ్యులు ...	125	0	0			
సాధారణసభ్యులు ...	475	0	0			
పత్రికచందాలు ...	183	8	0			
				783	8	0
పత్రికలవిక్రయము ...	62	0	0			
పుస్తకములవిక్రయములు ...	26	2	0			
				88	2	0
బ్యాంకింగుండితీసికొన్నది ...	5,696	10	6			
బ్యాంకింగువడ్డీలు ...	642	4	7			
				6,338	15	1
వి. పి. పోస్టేజి జమ ...				28	4	0
పుస్తకములు వ్రాయించుటకు అర్వాన్సు ...				43	11	5
ప్యాకేజీల అమ్మకము ...				0	10	0
నిఘంటువిరాళము ...				4,302	13	0
ఇంటిబాడుగనలన ...				78	0	0
జమ మొత్తం ...				11,663	15	6
సంవత్సరాదిని నిల్వ ...					38	0
						6
మొత్తము ...				11,702	0	0

ఖర్చు.

1. ఆఫీసు :-	రూ.	అ.	పై	రూ.	అ.	పై
1. జీతములు ...	1,178	6	0			
2. ప్రయాణపుబట్టె ...	12	1	0			
3. ఆడిటరు ఫీజు ...	50	0	0			
4. ఆఫీసుబాడుగ ...	300	0	0			
5. కాగితములు కలములువగైరా ...	50	14	0			
6. చిల్లరయచ్చుకూలి ...	110	13	1			
7. ప్రకటనలకు ...	15	0	0			
8. పోస్టేజి ...	52	9	5			
9. తంతులు, రిజిస్ట్రేషను ...	12	3	0			
10. బుక్కుబెండు ...	17	6	0			
11. శుభకార్యములకు సమర్పించు విరాళము ...	50	0	0			

ఖర్చు—(continued)

12. బ్యాంకు ఖర్చులు	...	113	6				
13. చిల్లర వ్యయములు	...	49	4	6			
14. బెంచీలు, కుర్చీలు వగైరా సామానులు	...	88	0	0			
15. బ్యాంకుకు పంపించినది	...	5,934	10	7			
16. పుస్తక ప్రకటనలు	...	305	3	4			
17. అడ్వాన్సులు	...	17	15	8			
					8,246	4	1
2. పుస్తక భాండాగారము :—							
1. పుస్తకములు (వాయుటకు)	...	34	8	9			
2. అచ్చు పుస్తకములు	...	96	13	0			
3. ట్రావెలెంగు ఏజెంట్లు	...	705	9	0			
4. చిల్లర వ్యయములు	...	73	0	5			
					909	15	2
3. ప్రతిక వ్యయము :—							
1. కాగితములు	...	186	12	0			
2. అచ్చుకూలి	...	298	8	0			
3. బ్లాకులు ప్రతిమలు	...	12	0	0			
4. పోస్టేజీ	...	97	15	0			
5. డి. పి. పోస్టేజీ	...	33	1	0			
6. చిల్లర వ్యయము	...	1	11	0			
					629	15	0
4. నిఘంటు వ్యయములు :—							
1. జీతములు	...	1,180	1	4			
2. ఇంటి బాడుగ	...	72	0	0			
3. చిల్లర వ్యయములు	...	164	8	2			
4. భారతానుక్రమణిక	...	290	0	0			
5. పుస్తకములకు	...	127	8	0			
6. పోస్టేజీ	...	1	6	6			
					1,835	8	0
మొత్తము ఖర్చు	...				11,621	10	8
ఆఫీసులో నిల్వ	...				80	5	9
మొత్తము	...				11,702	0	0

మద్రాసు. 10-4-16.
జి. నరసింహం, ఆడిటరు.

పురాణం నాగభూషణం.
నెమలి పట్టాభిరామరావు. } కార్యదర్శులు.
ఆచంట లక్ష్మీవతి.

— • ఉపసంహారము, • —

ఆంధ్ర)వాఙ్మయవృక్ష మీకాలమున బహుశౌఖిముఖముల నలుదిక్కులకు వ్యాపించుచున్న దనుటకు సందేహము లేదు. గద్యగ్రంథములు, నాటకములు మొండగుచున్నవి. ఆధునికశాస్త్రసంబంధము లైన గ్రంథములు గూడఁ గ్రమక్రమముగా బయలుదేలుచున్నవి. ఇదివఱకుఁ దెనుఁ గన్న నేవగించుకొను నాంగ్లేయ భాషావిశారదులు పలువు రాంధ్రమున నిపుడు గ్రంథరచనకుఁ గడంగుచున్నారు. ఇది యెంతయు సంతోషకరమైన విషయము.

ఇప్పు డీపుడు బయలు వెడలుచున్న గ్రంథము లన్నియుఁ బ్రశస్తము లని కాని యన్నియుఁ బతనయోగ్యము లని కాని చెప్ప వలను గాదు. కొన్నింటిలోఁ బ్రతిపాదించబడిన విషయములు ప్రశంసనీయములు గావు. మఱి కొన్ని గ్రంథములు బహుభంగులఁ బ్రశస్తము లయినను భాషామర్యాదలఁ దఱచుగా నుల్లంఘించుటచే నప్రశస్తము లగుచున్నవి. భాషా మర్యాదలు సామాన్యములు, విశేషములు నని రెండువిధములు. వ్యాకరణశాస్త్రము సామాన్య మర్యాదల నిర్ణయించును ; వానికి భిన్నము లయిన భాషాసాంప్రదాయములు గలవు. వీని కాంగ్లేయ భాషలో “ఇడియమ్సు” (Idioms) అని పేరు. ఈ సాంప్రదాయము లొక్కొక్క భాష కొక్కొక్క విధముగా నుండును. ఇవి వాక్యరచనా విశేషములు. వీనిని బాటించినఁ గాని రచన మింపుగను బ్రౌఢముగను రసవంతముగ నుండదు. పుష్పమునకుఁ బరిమళ మెట్లో యీ సాంప్రదాయములు వాక్యరచన కట్లు. ఇప్పటి కొన్ని గ్రంథములలో నీ సాంప్రదాయములు పాటించు బడకుండుట శోచ్యము. భాషాపరిచయము తక్కువయగుటయే దీనికి గారణము. భారతాది సద్గ్రంథములఁ జక్కఁగాఁ జదివిన యెడల నిట్టి లోపంబు లుండవు. చగువఁ జాలనివారు తమగ్రంథముల నచ్చువేయించుటకుఁ బూర్వము పండితులచేఁ బరిష్కరింపించి కొనుట యుచితము. భాష్యద్గ్రంథ కర్త లీవిషయమయి తగిన యత్నము చేయుదురు గాక !

అనుబంధములు.

1 - వ యనుబంధము.

రాక్షస సంవత్సర పరివత్సత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసముల
శీర్షికలు, తత్కర్తలు.

1. పరివత్సత్రికభాండాగారము - మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు.
2. ఆధునికాంధ్రభాషావ్రయోగము - కే. భాస్కరరావుగారు.
3. పరివత్సత్రికభాషాకోశసంభాషణాంతము.
4. చంద్రామాయము - ఋష్యనికవి వేంకటాచలపతికవి.
5. ఆనందనామగంపత్సర కార్యనివేదనము.
6. స్వవిషయము.
7. స్వాగతపద్యములు.
8. గ్రంథవిమర్శతత్వము - కూచి నరసింహముగారు, బి.ఏ.,
9. భారతీయరాజ్యాంగపద్ధతి - గుమ్మూరి వేంకటరంగారావుగారు, ఎం.ఏ.,
10. తెలుగు - తెనుగు—ధమిడిపల్లి సీతారామయ్యపంతులుగారు.
11. చతుర్థ పాక్షికసభాప్రారంభోపన్యాసాదులు.
12. కాస్త్రపరిభాష కూ. వేం సుబ్బారావుగారు, బి.ఏ.,
13. శాటకములు - కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారు.
14. కృతివిమర్శనము.
15. కర్ణాటరాజ్యకథాసారము జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.,
16. కరుణగీతము - జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు.
17. మానసగీతము - తల్లాప్రెగడ సూర్యనారాయణరావుగారు.
18. భారతభాగవతములు - చింతలపల్లి నరసింహశాస్త్రిగారు.
19. భాసనాటకములు - కపిస్థళము కృష్ణమాచార్యులుగారు, బి.ఏ.,
20. విజయరాష్ట్రాంధ్రదేశస్థితి - చివుకుల వేంకటాచలశాస్త్రిగారు.
21. రావురి సంజీవరామకవి - చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారు.
22. ప్రకృతి - చైతన్యము. వేలూరిచంద్రశేఖరముగారు
23. విప్రనారాయణచరిత్రము పీఠిక - జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.,
మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.
24. స్వాగతోపన్యాసము - కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారు.
25. కర్తము - వేలూరి చంద్రశేఖరముగారు.
26. భారతనాటకసర్వస్వము-దూపాటి తిరుమలశే షాచార్యులుగారు, వేంకటరమణాచార్యులుగారు.
27. భారతనాటకసర్వస్వము - చివుకుల చిన్మీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు.
28. ఆర్యులు, వారిసాగర్భకతాధినివేదనము - కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారు.
29. సంకల్పసోపానములు - బాలాంధ్రపు వేంకటరావుగారు.

- 30 బద్దిగడేపరాజు - జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఏ. బి.ఎల్.
 31. ప్రేమాంజలి - బాలాంశ్రపు వేంకటరావుగారు.
 32. అలంకారతత్వవిచారము - నర్సుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు
 33 విజ్ఞాపనము.
 34. శ్రీకృష్ణభారతము
 35. అర్థశాస్త్రము - కోడూరి కుమారస్వామిగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.,
 36 కృతివిమర్శనము.
 37 అంధవాన్తయతున నాచనసోమనాగన కీయదగిసిస్థానము రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు
 38. బద్దిగడేపరాజు - జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.
 39. విశ్వరూపస్తవము—నడ్డాది సూర్యరాయుడుగారు
 40 బాలవ్యాకరణము. నర్సుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు

2-వ యనుంధము. (గ్రంథముల నిచ్చినవారు)

1. పం. మల్లయ్యగారు, నందిగామ.
2. అనధానుల లక్ష్మీనారాయణగారు, మాగిల్లు.
3. వేంకటేశ్వరరావుగారు, రాయపట్టణము
4. గుడిమెట్ట తిరుమల రావుగారు, గుడిమెట్ట
- 5 గుడిమెట్ట - శ్రీరాములుగారు, సుంహారామయ్యగారు - రామన్నపేట
6. రామచంద్రయ్యగారు, కూనాయపాలెము
7. కంకిపాటి అనంతరామయ్యగారు, అనగల్లపాడు.
8. కే రాఘవరావుగారు, కంచనచెర్ల
9. మేడికొండూరు లక్ష్మీనారాయణగారు, బుజ్జూరు.
10. మంగలగుబ్బయ్య - జిజ్ఞాసు.
11. అయ్యదేవరవారు, నందిగామ
- 12 వి రామచంద్రరావుగారు, నందిగామ
13. ఆ లక్ష్మీవరసయ్యగారు, పెల్లగిరి
14. అనధానుల వేంకటరామరావుగారు, మాగిల్లు
- 15 ముదిసర్తి చక్రవర్తులుగారు, మాగిల్లు
16. ముదిసర్తి చక్రవర్తులుగారు, సోమవరము.
17. వాసిరెడ్డి సుబ్బయ్యగారు, జొన్నలగడ్డ.
18. కంకిపాటి అనంతరామయ్యగారు, దాచవరము.
19. కుప్పురెంటు వేంకటాచార్యులుగారు, లేమిడిచెర్ల.
20. చల్లా సూర్యనారాయణగారు, అల్లూరు
21. వేంకటాచార్యులుగారు, అనంతవరము.
22. నిప్పురాజు వేంకటరాయుడుగారు, అనంతవరము.
23. నరసింహాచార్యులుగారు, మావూరు
24. గర్మపూడి వేంకటాచలముగారు, మావూరు.
25. దత్తుల వేంకట భానుమంతరావుగారు, గన్నవరము.
26. ఉప్పలపాటి కొండల్రాయుడుగారు, కోనంకి
- 27 ఉప్పలపాటి సీతయ్యగారు, కోనంకి.
28. ఉప్పలపాటి సుబ్బయ్యగారు, కోనంకి
29. శ్రీమదద్వంకి తిరుమలదేవీకాచార్యులయ్యవార్లగారు, చిరికి.

30. గణపవరపు వేంకట కృష్ణయ్యగారు, వలపర్ల
31. జారణాని వేంకటప్పయ్యగారు, అద్దంకి.
32. కురువేడు వేంకట సుబ్బయ్యగారు, అద్దంకి.
33. గొడుగుల సుబ్బయ్యగారు, కొప్పర్తి.
34. పాలపర్తి నరసింహముగారు, పాలపర్తి.
35. ఉన్నవ వేంకట సుబ్బయ్యగారు, ఉన్నవ.
36. యామర్తి సుబ్బరావుగారు } గారపాడు
సదాశివయ్యగారు. } యామర్తి, చెమల్లమూడి.
37. తిరునగరు లక్ష్మణపెరుమాళ్లగారు, కాజ.
38. మేడూరు నరసింహాచార్యులుగారు, కాజ.
39. గోలి వెంకయ్యగారు, కాజ.
40. ముదిసర్తి అప్పలాచార్యులుగారు, ఎనమదల.
41. విష్ణురాజు వేంకటయ్యగారు, ఎనమదల.
42. చింతగుంట చెన్నయ్యగారు, నూ-పరాజుపల్లె.
43. దొడ్డా సుబ్రహ్మణ్యంగారు, పరుమారు.
44. వింజమూరి సాంబయ్యగారు, పరుమారు.
45. దోనెపూడి వేంకటరమణయ్యగారు, మురికిపూడి.
46. దోనెపూడి సీతయ్యగారు ఉప్పమాగులూరు.
47. గూడె శంకరయ్యగారు, ఉప్పమాగులూరు.
48. సాగి సుబ్రహ్మణ్యముగారు, కుంకలగుంట.
49. ఎఠె నరసింహముగారు గుడిపాడు.
50. హనుమంతరావుగారు, గుడిపాడు.
51. గుడిపల్లి అప్పయ్యగారు, వరగటిచెల్లి.
52. అయ్యంభట్లగారు, గోవిందపురము.
53. రాయసం వీరభద్రయ్యగారు, రంగనాయకులుగారు, గోవిందపురము.
54. చేపలపడుగు వెంకయ్యగారు, కమ్మవారిపాలెము.
55. చంద్రకొండయ్యగారు, మద్దిరాల.
56. పంచాంగము కృష్ణమాచార్యులుగారు, మద్దిరాల.
57. మాసెంపాటి నరసయ్యగారు, మద్దిరాల.
58. పొట్టి క్షీరాములుగారు, చిలకలూరిపేట.
59. గబ్బిటి రామకృష్ణయ్యగారు, చిలకలూరిపేట.
60. కావలిశాలను సుబ్బరావుగారు, చెన్నపట్టణము.
61. వి. వి. సుబ్బరామయ్యసెట్టిగారు, చెన్నపట్టణము.
62. వెంపటి కుటుంబయ్యశాస్త్రిగారు, చెన్నపురము.
63. అత్తిలి చినవేంకన్నగారు.
64. అత్తిలి విజయ జగద్దేవాచార్యులుగారు కేసురుపాడు, గోదావరిజిల్లా.

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథ మాల.

నిడదవోలు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము.

నిడదవోలు, కృష్ణాజిల్లా.

ఇందు రెండుమాసముల కొకసవలచొప్పున వెలువడుచుండును. డెప్యూటీ జూర నూటువేటిల తారణాలచొప్పున పోస్టేజీ మేమే భరించి చందా దారులకును, పోస్టేజీగాక యితరులకు 0.80 లు చొప్పున నిచ్చెదము. ఎన్నివందల వేజీలనవలెనైన ఒకరూపాయికి మించియుండిన ప్రతీక రుసుముగా 0.20లు ఈయవలయును అన్ని యు క్యాలికోబయిండుగల చక్కనిపవలలు.

వెలువడిన నవలలు.

చందాదారులకు ఇతరులకు

* దుర్గేశనందని	... 0 12	1, 0
* వసుమతీవనంతము	... 1 0	1 8
లలితచంద్రహాసము	... 0 10	0 14
* మృత్యుంజయ	... 1 0	1 5
* సీతారామ	... 1 0	1 8
* సూర్యహామ	... 1 0	1 8
రాజసింహ	... 1 0	1 8
మాధవీలత	... 1 0	1 5
మృణాలిని	... 1 0	5
వనోరమ	... 1 0	1 5
దురదృష్టవంతులు	... 1 0	1 8
విషవృక్షము	... 1 0	1 5
ప్రమదావనము	... 1 0	1 5
వంగవిజేత	... 1 0	1 5
నౌకాధిని	... 1 0	1 8
నవాబుండిని	... 1 0	1 8
బృహద్రథిజ్ఞ	... 1 0	1 8

* ఈ గ్రంథములైదును, హైస్కూల్స్ లోని 4, 5, 6, ఫారములకు పఠనగ్రంథములు (Text Books) గా, టెక్స్టుబుక్సు కమిటీవారిచే నామోదించబడినవి.

N. B. వసుమతీవనంతము 1916 నవంబర్ నెలకు వర్తింపకు ఇంటరుమిడియేటు క్లాసు నకు టెక్స్టుబుక్సుగా యూనివర్సిటీవారిచే నిర్ణయించబడినది.

ఆనుబంధ గ్రంథ మాల.

అతిమనోహరములును, రసవంతములును, సీమిదాయకములును సగుచిన్ని చిన్నివలములును ముద్రించి మా యాంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలిక కనుబంధములుగాఁ బ్రకటించుచున్నాము. ఈ నవలలన్నిటిని ఇనసామాన్యమునకంటెకు నందు బాటుగానుండునట్లు వ్యవస్థాపకమునకుఁ బంపుచున్నాము. ఇందును చాచందాదారుల కితరులకిచ్చువెలకంటె తగ్గించి యిచ్చుచున్నాము.

చందాదారులకు ఇతరులకు.

అ. ప. అ. ప.

రాధారాణి	... 4 0	4 0
యూగళాంగుళీయకము	... 3 0	3 0
రాజభక్తి	... 2 0	3 0
లీల	... 3 0	4 0
సాధన	... 5 0	7 0
ఇందిర	... 3 0	4 0
హారావళి	... 3 0	4 0
ప్రభావతి	... 2 0	3 0
మాలతి	... 1 6	2 0
కమలాకాంతుడు	... 1 6	2 0
పరిమళ	... 6 0	8 0
రజని	... 6 0	8 0
నీరద	... 5 0	7 0
సీతావనవాసము	... 5 0	7 0
ఉల్లాసిని	... 3 0	4 0
సంతాపకుండు	... 4 0	5 0
ఆరణ్యిక	... 6 0	8 0
వియోగిని	... 3 0	4 0
కృష్ణకాంతునిమరణ శాసనము.	... 6 0	8 0
అమృతపురినము	... 6 0	8 0
వ్యాసాచార్య		
బృహల్లంగులము...	2 0	2 0
ఉన్మేత్త	... 2 0	2 6
చంద్రసేనుడు	... 3 0	4 0

ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు, చెన్నపురి.

ప్రతిష్ఠాపకులు :—

శ్రీపితాపురమురాజుగారిగుశ్రీరాజు రావువేంకటకుమారమహీపతి
సూర్యరావు బహద్దరుగారు.

శ్రీవేంకటగిరిరాజుగారిగు మహారాజు నర్సెయిగోటి శ్రీరాజగోపాల
కృష్ణయ్యచేంద్రబహద్దరుగారు, జి. సి. ఐ. ఇ., పంపహజారీమన్సబార్.

అగ్రానువాది :—

గౌ॥ పానుగంటి రామా యణంగారి, ఎం.ఎ.

కార్యనిర్వాహక ధ్యక్షుడు.

మ.రా.రా.శ్రీ జయంతి రామయ్యగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

కార్యదర్శులు.

మ.రా.రా.శ్రీ పురాణం నాగభూపణంతులుగారు, ఎం.ఏ., బి.ఎల్.

,, ఆచంట లక్ష్మీపతిగారు, బి.ఏ., ఎం.బి., సి.ఎమ్.

,, నెమలి పట్టాభిరామాచార్య పంతులుగారు, బి.ఏ.

కోశాధ్యక్షులు (ట్రస్టులు)

దివాన్ బహదూర్ కంచి కృష్ణస్వామిరావుగారు, సి. ఐ. ఇ.

రావుబహదూర్ పిట్టి త్యాగరాయ పెట్టిగారు, బి.ఏ.

కార్యస్థానము.

12 అరుణాచలనాయక వీధి, చింతాద్రిపేట.

చందానిర్ణయము

పరిషద్దుదేశము :—ఆంధ్రభక్తములకు తిక్కన పురాణమును గురించి చదువుచు, తెలుగుభాష కీర్తనలలోగల సంబంధమును మును నిరూపించుచు, కాస్త్రమును రచించుట. ఆంధ్రదేశపు స్వయంత్రమును బ్రమాణముగా నిరూపించుట, ఆంధ్రకాస్త్రపరిపాలనకపరముల నిర్ణయించుట, నూతనగ్రంథరచన సహజముగా, భాషావిమలములఁ జర్చించుటకు బత్రిక నొకదానిని బ్రకటింపుట, సమగ్ర మగువు సాహిత్యకారులను సేర్వించుట, ఇత్యాది విధముల నాంధ్రసాహిత్యభివృద్ధి కై యత్నించుట, పరిపూర్ణయొక్క యుద్దేశము.

1. ఉద్ధారకులకు	రు. 5000.
2. పోషకులకు	,, 1000.
3. యావత్తీవసభ్యులకు	,, 100.
4. సాధారణసభ్యులకు సంవత్సరమునకు	,, 6.

పరిషత్సభ్యులు పత్రికకు వేటుగాఁ జందా నియ్యవలయుననియు,

సభ్యులు కాంగ్రెసువారు కార్యదర్శుల పేరవ్రాసి పరిషత్తుబంధనలఁ దెప్పించుకొనవచ్చును.

శ్రీనివాస విరదాచారి ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించబడి చెన్నపురి 12 అరుణాచల నాయక వీధి, చింతాద్రిపేట, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుకార్యస్థానమునఁ బ్రచురించబడియెను.

